

Opinnäytetyö (AMK)

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

2013

[Click here to enter text.](#)

Heli Kääriäinen-Färm

LUKUINNOSTUSTA ETÄVINKKAUKSELLA

– Naantalin kaupunginkirjaston hanke

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

2013 | 56

Olli Mäkinen

Heli Kääriäinen-Färm

LUKUINNOSTUSTA ETÄVINKKAUKSELLA – NAANTALIN KAUPUNGINKIRJASTON HANKE

Opinnäytetyö on kehittämistutkimus. Kehittämistutkimus on aktiivinen osa Naantalin kaupunginkirjaston Lukuinnostusta etävinkkauksella -hanketta. Hankkeen tavoitteena oli kehittää kirjaston ja koulujen välisen yhteistyön laatua ja monipuolisuutta. Hankkeen aikana kehitettiin toimiva malli etävinkkauksen aktiiviselle käytölle kirjavinkkarin työkaluna Naantalin kaupunginkirjastossa. Etävinkkaus on yksi yhteistyön kehittämisen väline. Hanke on ainutkertainen, eikä siitä tai tästä opinnäytetyöstä voi tehdä laajempia yleistyksiä.

Opinnäytteen kirjallisessa osiossa käsitellään lyhyesti yleisellä tasolla kirjavinkkauksen teoriaa ja kehittämistutkimusta. Tutkimusaineisto kerättiin pääosin laadullisilla tutkimusmenetelmillä. Tutkimuskeinoina käytettiin erilaisia haastatteluja, havainnointia ja strukturoituja kyselyjä. Suuri osa tutkimuksen kohdehenkilöistä oli hyvin nuoria. Heiltä kerätyt tiedot hankittiin pienimuotoisten kyselyjen avulla.

Etävinkkaushanke aloitettiin loppuvuodesta 2009. Hanke päättyi julkistamistilaisuuteen keväällä 2011. Hankkeelle asetetut tavoitteet täyttyivät odotusten mukaisesti. Kehitettyä etävinkkausmallia voidaan hyödyntää Naantalin kaupunginkirjastossa monin eri tavoin. Etävinkkausta on tarkoitus kehittää tulevaisuudessa aiempaa visuaalisemmaksi ja lisätä esitysten vuorovaikutteisuuksi. Kokeemukset etävinkkauksesta ovat olleet hyviä.

ASIASANAT:

kirjavinkkaus, kirjastot, koulut, yhteistyö, etäosallistuminen, kehittämistutkimus, havainnointi

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Library and information services

2013 | 56

Olli Mäkinen

Heli Kääriäinen-Färm

HAPPINESS INTO READING WITH DISTANT BOOKTALK - NAANTALI LIBRARY'S PROJECT

This thesis is an action research. Action research is an active part of Naantali library's Happiness into reading – Naantali library's project. The project's target was to develop the quality and versatility of cooperation between the library and schools. During the project, a working model was developed for the active use of distant book talk as a tool for booktalkers in Naantali library. Distant booktalk is one tool for developing cooperation. The project is unique and it or this thesis cannot be widely generalized.

In the written part of the thesis, booktalk theory and action research are handled briefly in a general level. Research data was mainly collected in qualitative research methods. Interviews, perceptions and structured questionnaires were used as a research tool. A large part of the target persons was very young. Information from them was collected with small-scale inquiry.

The distant booktalk project was started at the end of the year 2009. The project was ended in launching in spring 2011. The goals of the project were filled as expected. The developed distant booktalk model can be exploited in Naantali library in multiple ways. The distant booktalk is supposed to be developed more visually in the future, and increase the interactivity of presentation. Experiences of the distant booktalk have been good.

KEYWORDS:

booktalk, libraries, schools, cooperation, remote access, action research, perception

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TAVOITEKUVAUS	8
3 TUTKIMUSASETELMA	9
4 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	15
5 KÄSITTEET	16
6 KIRJAVINKKAUS JA KIRJASTOJEN JA KOULUJEN VÄLINEN YHTEISTYÖ YLEISESTI	20
7 ETÄVINKKAUSHANKE	22
8 TUTKIMUSTULOKSET	38
9 POHDINTA	55
LÄHTEET	58

LIITTEET

Liite 1. Etävinkkausesityksissä käytetyt kirjat

Liite 2. Lehdistötiedote

Liite 3. Etävinkkausmainos

Liite 4. Kyselylomakemalli

Liite 5. Kyselylomakemalli 2

Liite 6. Sanomalehtiartikkelit, Rannikkoseutu ja Vakka-Suomen Sanomat

KUVIOT

Kuvio 1. Esimerkki kuviosta (Lähdeviite).

Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

TAULUKOT

Taulukko 1. Esimerkki taulukosta.

Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

KUVIOT

Kuvio 1. Kehittämistutkimuksen rakenne

Kuvio 2. Kehittämistyö, jossa kehittämissyklit seuraavat toisiaan

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on kehittämistutkimus. Kehittämistutkimus on aktiivinen osa Naantalin kaupunginkirjaston Lukuinnostusta etävinkkauksella -hanketta. Hankkeen tarkoituksena on kehittää ja monipuolistaa kirjaston ja koulujen välistä yhteistyötä. Yksi yhteistyön kehittämisen välineistä on hankkeen aikana kehitettävä etävinkkaus. Etävinkkaus on perusolemukseltaan lähellä tavanomaista kirjavinkkausta. Etävinkkauksessa kuulijat ja vinkkari kohtaavat reaaliajassa virtuaalisesti etäteknologian välityksellä.

Etävinkkaushanke on Naantalin kaupunginkirjaston pilottihanke. Hanke hyödyntää Naantalin kaupungin aikaisempaa Etälossi -hanketta. Hankkeeseen osallistui useita sidosryhmiä Naantalin kaupungista. Etävinkkauksen kaltaista kirjavinkkausta ei ole Suomessa aiemmin toteutettu. Etävinkkaus on yksinomaan Naantalin kaupunginkirjaston tarpeisiin kehitetty kirjastopalvelu. Etävinkkaushanke on ainutkertainen kokonaisuus jota ei voida toistaa samanlaisena. Laitehankinnat tehtiin Naantalin kaupunginkirjaston tarpeita ajatellen. Hankkeen rakennetta, tehtyä kehitystyötä ja laitehankintoja voidaan pitää vastaavanlaisissa projekteissa suuntaa antavana. Yleistyksiä hankkeesta ja opinnäytetyöstä ei voida tehdä. Opinnäytetyössä ei käsitellä etävinkkaushankkeen rahoitusta.

Opinnäytetyö on tehdyn kehitystyön ohella projektikuvaus hankkeen kulusta, siinä käytetyistä tutkimusmenetelmistä ja tiedonhankinnasta. Opinnäyte kuvaa hanketta yleisellä tasolla. Opinnäytteessä keskitytään esittämään etävinkkauksen kehityskulku alusta loppuun, ensimmäisistä laitetestauksista julkistamistilaisuuteen toukokuussa 2011. Opinnäytteen empiiriseen osaan on haastateltu hankkeen kannalta merkittäviä henkilöitä. Havainnointia niin hankkeeseen kuin opinnäytteeseen tehtiin koko hankkeen ajan loppuvuodesta 2009 kevääseen

2011 asti. Haastattelut ja havainnointi ovat merkittävä osa hanketta ja opinnäytetyötä.

Etävinkkaushankkeessa testiyleisöltä kerätyt tiedot on tallennettu myöhempää käyttöä varten. Hankkeen aikana työryhmän yhteiset palaverit on niinkään tallennettu tulevaisuutta ajatellen. Hankkeen ajalta on kertynyt runsaasti erilaista materiaalia. Kaikki kertynyt materiaali on arkistoituna mahdollista jälkikäyttöä varten.

Toiminnan kuvauksen lisäksi opinnäytteen kirjallisessa osassa tarkastellaan Marja-Leena Mäkelän kirjavinkkausteoriaa. Kirjavinkkausteorian ohella sivutaan kirjastojen ja koulujen välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Kehittämistutkimusta lähestytään yleisluontoisesti Jorma Kanasen teorian mukaan.

2 TAVOITEKUVAUS

Etävinkkaushankkeen yhtenä tarkoituksena on kehittää ja monipuolistaa kirjaston ja koulujen välistä yhteistyötä Naantalin kaupungissa. Hankkeen avulla on tarkoitus luoda uusi kirjastopalvelu Naantalin kaupunginkirjastoon. Kirjastopalvelu yhdistää kirjavinkkauksen ja vuorovaikutteisuuden virtuaalisessa toimintaympäristössä. Etävinkkaus säästää aikaa ja ympäristöä ja on kustannustehokas. Etävinkkaus antaa kuntalaisille samanlaiset kirjaston asiantuntijapalvelut asuinpaikasta riippumatta.

Tutkimuksen tavoitteena on kehittää toimiva malli etävinkkaukselle. Etävinkkaus on tutkimuksen pääasiallinen kehityskohde. Tutkimuksessa selvitetään mitä etävinkkaus on, miten etävinkkausesitys rakentuu ja miten se saadaan innostamaan ja viihdyttämään yleisöä. Tutkimuksessa pyritään saamaan laaja käsitys mitä etävinkkaus on Naantalin kaupunginkirjastossa.

Lähtökohtana Etävinkkaukselle on Naantalin kaupungin kirjavinkkarin olemassa oleva kirjavinkkausesitys. Kirjavinkkausesityksestä muokataan yleisön huomioonottava ja viihdyttävä kokonaisuus etälaitteistojen rajoittavuus huomioiden. Kirjavinkkarin työskentelymukavuus ja esityksen luonnollisuus vinkkarin näkökulmasta on erittäin merkittävä koko etävinkkauskokonaisuutta ajatellen.

3 TUTKIMUSASETELMA

Opinnäytetyö on kehittämistutkimus. Tutkimuksen kohteena on koko etävinkkaushanke.

3.1 Tutkimuskohteen kuvaus

Etävinkkaushanke on Naantalin kaupunginkirjaston pilottihanke, jonka suuntaista Suomessa ei ole ennen tehty. Hanke on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama. Muualla Suomessa kirjavinkkausta on aiemmin videoitu ja ne on ladattu verkkoon yleisön saataville. Reaaliaikaisen kirjavinkkausesityksen tekeminen yleisölle on uutta Suomessa. Tutkimuksessa seurataan tarkoin etävinkkaushankkeen edistymistä suunnittelun alkuvaiheista sen lopulliseen muotoon. Etävinkkaushanke sisältää useita suunnitelmia, laitetestauksia ja suunnitelmien viemistä käytäntöön. Laitetestausten ja käytännön etävinkkausten jälkeen saadut tulokset ja havainnot analysoidaan. Tarpeelliset muutokset esityksen ja laitteistojen osalta toteutetaan seuraavaan esitykseen. Etälaitteistojen osalta opinnäytetyöhön haastateltiin Naantalin kaupungin IT-suunnittelijaa. Laitteiston kuvaus ja toiminta ei ole merkittävässä asemassa opinnäytetyössä.

3.2 Tutkimuksen kohdehenkilöt

Etävinkkaushankkeen tarkoituksena on kehittää uusi kirjastopalvelu, joka on alustavasti suunnattu alakouluikäisille. Kohdeyleisöksi ja samalla tutkimusryhmäksi valikoitui luonnostaan Naantalin kaupungin kakkosluokkalaisia. Testiryhmiä jokaisessa vinkkausesityksessä oli kaksi. Toinen ryhmä Velkuan koululla ja toinen Rymättylän koululta. Ryhmillä oli merkittäviä eroja. Velkuan koulu on pie-

ni ja ryhmässä oli eri-ikäisiä oppilaita aina esikoululaisista toisluokkalaisiin. Ryhmättylän koulussa ryhmässä oli pelkästään toisluokkalaisia. Velkuan koulun ryhmä oli entuudestaan tottunut etälaitteistojen käyttöön, koska Velkuan koulu kuuluu etäopetuksen piiriin. Laitteistojen käyttö ja niiden kautta välittyvä toiminta oli entuudestaan tuttua ryhmälle.

3.3 Kohdehenkilöiden seuranta

Kouluilla oppilaat seurasivat ja antoivat palautetta pääasiallisesti etävinkkausesityksestä ja hieman etälaitteistosta. Kaikki etävinkkausesitykseen osallistuneet oppilaat täyttivät kyselylomakkeen jokaisen etävinkkausesityksen jälkeen. Pienimpien osallistujien kohdalla Velkuan koulussa opettaja avusti kyselylomakkeen täytössä.

Opettajat muodostivat oman tutkimusryhmänsä. Heidän palautteensa perustuvat havainnointiin sekä itse etävinkkausesitykseen ja etälaitteistoon että ryhmän käytökseen vinkkausesitysten aikana. Opettajat havainnoivat myös toista ryhmää saman esitysten aikana. Opettajat antoivat suullista palautetta välittömästi esitysten jälkeen. Kirjallista palautetta opettajat lähettivät vielä sähköpostitse myöhemmin esityspäivän jälkeen.

Kirjavinkkari havainnoi molempia ryhmiä ja etälaitteistoja esitysten aikana. Tutkija havainnoi kirjavinkkaria, laitteistoja ja molempia tutkimusryhmiä. IT-asiantuntija havainnoi etälaitteistoja ja kirjavinkkaria laitteiston käytön osalta esitysten aikana ja testitilanteissa. Kirjavinkkarin, IT-asiantuntijan ja tutkijan havainnot testitilanteista ja etävinkkausesityksistä purettiin välittömästi tapahtumien yhteydessä. Havainnoiteja käytettiin haastattelujen teemoissa.

3.4 Tutkimusmenetelmät

Kvalitatiivisina eli laadullisina tutkimusmenetelminä opinnäytetyön empiirisessä osassa on käytetty havainnointia, teemahaastatteluja, strukturoituja ja puolistrukturoituja kyselyjä. Opinnäytteen validiutta pyritään parantamaan usean tutkimusmenetelmän käytön avulla. Opinnäytetyön empiirisessä osassa yhdistettiin havainnoinnin eri muodot, haastattelut ja kyselyt. Koska tutkittavasta ilmiöstä tiedetään hyvin vähän, havainnointi valikoitui merkittäväksi tiedonkeruumenetelmäksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 81.)

3.4.1 Havainnointi

Laadullisessa tutkimuksessa havainnointi on hyvin yleinen tiedonkeruumenetelmä. Opinnäytetyössä käytettiin tutkijan osalta havainnointia ilman osallistumista, osallistuvaa havainnointia ja havainnointia. Kirjavinkkarin havainnoilla yleisöstä ja laitteistosta etävinkkausten aikana on suuri merkitys. Kirjavinkkarin havainnot etävinkkauksista purettiin haastatteluissa. Kohdeyleisönä olleet koulujen opettajat ja Rymättylän kirjaston kirjastonhoitaja merkitsivät havaintojaan ylös paperille. Heidän havaintonsa kerättiin ja analysoitiin puolistrukturoiduilla kyselyillä sekä keskusteluissa välittömästi etävinkkauskokeilujen jälkeen. It-suunnittelija teki piilohavainnointia etälaitteistosta etävinkkausesitysten aikana. Havainnointi tapahtui aina tutkimuksen luonnollisessa ympäristössä, etävinkkaustilanteissa.

Kanasen (2012, 95) mukaan tutkijan etuna osallistuvassa havainnoinnissa on pääsy syvälle tutkittavaan kohteeseen. Osallistuvaa havainnointia tapahtuu silloin kun tutkija on fyysisesti läsnä tutkimustilanteessa. Opinnäytetyössä tutkija havainnoi samanaikaisesti kirjavinkkarin käytöstä, esityksen kulkua, yleisön reaktioita ja etälaitteistojen toimivuutta. Samanaikaisesti tapahtui osallistuvaa havainnointia etävinkkaustilanteessa yhdessä vinkkarin ja It-suunnittelijan kanssa. Tutkijan reaktiivisuutta eli vaikutusta tutkimustuloksiin ei koettu ongelmalliseksi,

koska tutkija ei pyrkinyt vaikuttamaan etävinkkausesitysten kulkuun esitysten aikana.

Piilohavainnointi on havainnoinnin harvoin käytetty erikoismuoto. Yleisö ei ole tietoinen piilohavainnoijasta. Piilohavainnoinnin kohteena kehittämistutkimuksessa oli etälaitteisto. Koeyleisön kannalta havainnoitsijalla ei ollut merkitystä, koska he eivät olleet havainnoinnin kohteena. (Kananen 2012, 95.)

3.4.2 Haastattelut

Haastattelu on Suomessa erittäin yleinen tapa kerätä laadullista aineistoa. Haastattelun tavoitteena on selvittää mitä haastateltavalla on mielessään. Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavaan. Haastattelun suurimpia etuja on joustavuus.

(Eskola & Suoranta, 1998, 86; Hirsjärvi ym. 2009, 204-205.)

Kehittämistutkimuksen haastatteluaineisto toimii opinnäytetyössä lähdeaineistona. Opinnäytetyössä haastattelu valikoitui yhdeksi merkittäväksi tiedonkeruumenetelmäksi. Kaikki haastateltavat olivat mukana etävinkkaushankkeessa. Haastattelut mahdollistivat syventävän tiedon hankinnan. Epäselvät vastaukset voitiin selvittää välittömästi. Kaikki haastatellut oli mahdollista tavoittaa helposti uudelleen tarvittaessa. Haastatteluja ei nauhoitettu vaan niistä tehtiin runsaasti muistinpanoja.

3.4.3 Syvähaastattelu

Syvähaastattelussa vain keskusteluilmiö on nimetty. Syvähaastattelusta käytetään useita nimityksiä, esimerkkeinä keskustelunomainen haastattelu ja avoin haastattelu. Syvähaastattelun punaisena lankana toimii avoimet kysymykset. Syvähaastattelun sisältö liittyy aina tutkimuksen tarkoitukseen ja ongelmanasetteluun tai tutkimustehtävään. Syvähaastattelun jatko rakentuu tiedonantajien vastausten perusteella haastattelijan toimesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75-76.)

Opinnäytetyössä keskusteluilmiö oli koko etävinkkaushanke. Syvähaastatteluja käytiin useita tutkijan ja kirjavinkkarin välillä etävinkkaushankkeen aikana. Etävinkkaushankkeen eteneminen sykleissä palautti käydyt haastattelut jossain määrin analysoimaan aiempia kokemuksia tapahtumista.

3.4.4 Teemahaastattelu

Vilkan (2005, 100) mukaan teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on yksi yleisimmin käytetyistä tutkimushaastattelun muodoista. Tutkimusongelmasta poimitaan keskusteluun tutkimuksen kannalta keskeiset aiheet tai teema-alueet. Teemahaastattelun tavoitteena on, että vastaaja antaa oman kuvauksensa käsitellyistä teemoista tai aihealueista.

Opinnäytetyössä It-suunnittelijaa haastateltiin teemahaastattelun avulla. Haastattelun aihealueet tulivat tutuksi etävinkkaushankkeen aikana. It-suunnittelijan haastattelusta saatiin yleinen käsitys hankkeessa käytettävistä etälaitteistoista. Laitteistojen tekninen tuntemus muun kuin konkreettisen käytön osalta ei ollut merkittävää etävinkkauksen kehittämiseksi Naantalissa.

3.4.5 Kyselyt - puolistrukturoitu ja strukturoitu

Lomakehaastattelussa kysytään ainoastaan tutkimuksen kannalta oleellisia kysymyksiä. Jokaiselle kysymykselle tulee löytyä perustelu. Lomakehaastattelua käytetään useasti vaihtoehtona kyselyllä toteutetulle tiedonkeruulle. Kerättyjen aineistojen avulla voidaan testata oletuksia eli hypoteeseja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74-75.)

Testiyleisö oli merkittävässä asemassa etävinkkausta kehitettäessä. Testiyleisön ikä vaikutti merkittävästi strukturoidun kyselyn toteutumiseen ja sen valitsemiseen tiedonkeruumenetelmäksi. Nuorelta testiyleisöltä pyrittiin saamaa yksiselitteisiä vastauksia koskien etävinkkausesityksiä.

Puolistrukturoituja kyselyjä käytettiin opettajilta saadun palautteen keräämiseen. Opettajia kehoitettiin kiinnittämään huomiota tiettyihin etävinkkaukselle merkityksellisiin asioihin esitysten aikana. Puolistrukturoidut kyselyt kohdensivat opettajien huomion haluttuihin kohtiin. Avoimella kysymysten asettelulla saatiin lisäksi runsaasti tietoa etävinkkausesityksistä, yleisön reaktioista ja etälaitteistosta.

4 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä opinnäytetyössä kirjallisena lähdemateriaalina on pääasiassa käytetty Marja-Leena Mäkelän teoksia kirjavinkkauksesta. Mäkelä on uranuurtaja suomalaisessa kirjavinkkauksessa. Mäkelän vinkkausteoria on vaikuttanut myös tässä työssä haastateltuun Naantalin kaupunginkirjaston kirjavinkkariin, hänen kokemuksiinsa ja työhönsä kirjavinkkauksen parissa. Mäkelän vinkkausteoria antaa yleistä pohjaa kirjavinkkaukselle vaikka se ei ole täysin verrattavissa tässä työssä tutkitun etävinkkauksen kanssa. Etävinkkauksesta ei ole tässä työssä esitettyä muodossa tehty aiempaa tutkimusta.

Kvalitatiivisen tutkimuksen metodologiaa lähestytään tässä opinnäytetyössä lyhyesti yleisellä tasolla. Opinnäytetyössä sivutaan myös muutamien sanoin vuorovaikutusta verkossa ja Naantalin kaupunginkirjaston hanketta projektin määrittämin.

Opinnäytetyön validiutta eli pätevyyttä pyritään tehostamaan usean tutkimusmenetelmän ja aineistonhankinnan yhteiskäytöllä. Tätä kutsutaan menetelmätriangulaatioksi. Termin triangulaatio sijaan tähän opinnäytetyöhön soveltuu ehkä parhaiten termi kiteyttäminen. Opinnäytteen anti riippuu katsotaanko sitä tehdyn intervention eli kehittämistutkimuksessa käytettyjen keinojen kannalta vai pyritäänkö opinnäytetyöstä samaan käsitys yleisellä tasolla Naantalin kaupunginkirjaston hankkeesta. (Hirsjärvi ym. 2009, 233; Kananen 2012, 53.)

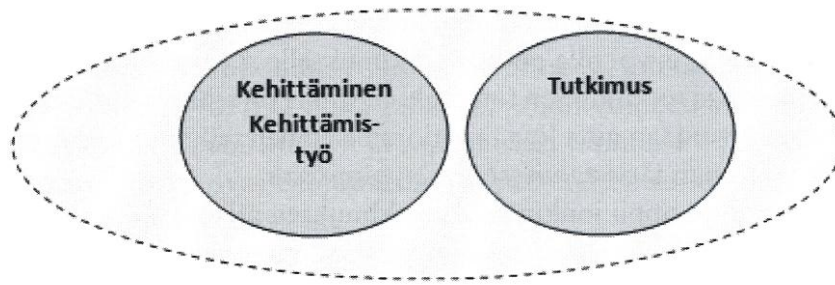
5 KÄSITTEET

Opinnäytetyön seuraavissa luvuissa on pyritty lyhyesti selventämään muutamia työssä käytettyjä, usein toistuvia termejä ja käsitteitä. Termien ja käsitteiden määritelmät eivät pyri olemaan tyhjentyviä. Määritelmien on tarkoitus edistää opinnäytetyön ymmärtämistä ja antaa riittävän selkeä ja informatiivinen käsitys käytetyistä termeistä yleisellä tasolla.

5.1 Kehittämistutkimus

Kehittämistutkimus on joukko eri tutkimusmenetelmiä, joiden tarkoituksena on tuottaa toimivia käytännön ratkaisuja. Kananen kuvaa kehittämistutkimuksen rakenteen hyvin yksinkertaisesti, yhdistetään kehittämistyö ja tutkimus. Tutkimusmenetelmiä käytetään kehittämiskohteen ja tilanteen mukaan. Kehittäminen ja tutkimus yhdistyvät syklisessä prosessissa. Tutkimuksenkohteena voi olla mikä tahansa prosessi, asiantila, toiminto tai tuote johon voidaan vaikuttaa. Eri-laisilla toimenpiteillä pyritään muutokseen tutkimuskohteessa. Tavoitteet muutokselle ovat aina parempaan suuntaan. Keinoja, joilla muutokseen pyritään, kutsutaan interventioksi. Englanninkielinen termi action research tarkoittaa sekä toimintatutkimusta että kehittämistutkimusta. Suomen kielessä molemmat ovat eri käsitteitä. Käsitteiden välinen ero on hyvin pieni. Kehittämistutkimus kohdistuu koko prosessiin ja toimintatutkimus ihmisiin, heidän vaikuttamismahdollisuuksiinsa ja saamiseensa mukaan muutokseen.

(Kananen 2012, 19-23, 38-39)

Kuvio 1. Kehittämistutkimuksen rakenne (Kananen 2012, 19).

5.2 Kirjavinkkaus

Kirjavinkkaus on Marja-Leena Mäkelän vuonna 1989 Suomeen pikkuhiljaa lanseeraama menetelmä, jolla etenkin lapsia ja nuoria houkutellaan lukemaan hieman entistä enemmän. Kirjavinkkaus on tarinoiden kertomista ja kirjojen avaamista kuulijoille. Mäkelän huomiona kirjavinkkaus on terminä vakiintunut puheeseen ja kirjoittamiseen hyvin yleisesti jo keväällä, vuonna 2003. Termiä kirjavinkkaus käytetään yleisesti itse tekemisestä, lukemaan houkuttamisesta. Kirjavinkkaria käytetään kirjavinkkausta tekevän henkilön nimityksenä. Nimityksestä on johdettu teonnimi, kirjavinkki. (Mäkelä 2003; 2011)

5.3 Etävinkkaus

Tässä opinnäytetyössä käytetään paljon termiä etävinkkaus. Etävinkkaus ei ole puheeseen tai kirjoittamiseen yleisesti vakiintunut termi. Termiä käytetään etänä toteutetussa, reaaliajassa tapahtuvasta kirjavinkkauksesta Naantalin kaupunginkirjaston projektissa ja tässä opinnäytetyössä. Etävinkkaus on Naantalin

kaupunginkirjaston uusi kirjastopalvelu.

5.4 Projekti

Projekti voidaan määritellä useiden erilaisten määritelmien avulla. Lyhyesti määriteltynä projekti on aina kertaluontoinen ajallisesti rajattu työsuoritus. Projektilla on tietyt resurssipuitteet ja selkeä tehtävä. Yksi projektin useista tunnusmerkeistä on ainutkertaisuus. Projektityö tehdään määritellyn tuloksen aikaansaamiseksi. Terminä projekti on yleisesti käytetty. Silti projektien lopputuloksena syntyneet tuotteet ovat täysin erilaisia keskenään. Projekti ei ole jatkuvaa toimintaa. Projektia voidaan käyttää myös tiedonhankinnan tapana ja ongelmanratkaisumenetelminä. Molemmat ovat reflektovaa, monen henkilön ideoihin ja kykyihin perustuvaa toimintaa. Suomen kielessä projektin vastineena tai rinnakkaisterminä käytetään käsitettä hanke. Hanke on myös kehittämiskokonaisuus. Sen tavoitteena olevaan lopputulokseen kohdistetaan kannattavuustarkastelu.

(Anttila 2001, 12-14; Virkki & Somerniemi 2002, 1-4; Ruuska 2005, 18.)

5.5 Vuorovaikutteisuus

Vuorovaikutukselle ei ole olemassa yksiselitteistä määritettä. Vuorovaikutusta mitataan tai määritellään usein suhteessa siihen, miten paljon ihmiset ovat yhteydessä keskenään. Vuorovaikutusta tulee tarkastella sosiaalisena ilmiönä. Kasvokkaiset kohtaamiset ovat välittömiä vuorovaikutussuhteita. Vuorovaikutus ei rajoitu pelkästään kielenkäyttöön. Erilaiset teot ovat osa vuorovaikutusta. Arjessa vuorovaikutus näkyy monissa eri prosesseissa, ettei niitä tule edes ajatella. Ilmeet ja eleet voivat olla osa puhetta. Teot, kuten kannustaminen tai taputtaminen liittyvät kielelliseen vuorovaikutukseen. Vuorovaikutus on inhimilli-

sen olemassaolon välttämättömyys. Vuorovaikutus ei ole minkään välineen ominaisuus. Joten esimerkiksi tietoverkkoja ei voida sinällään pitää vuorovaikutteisina. Tietoverkkoja on mahdollista käyttää hyvin monilla tavoin. Osa tietoverkkojen käytöstä on televisionkatselun kaltaista toimintaa ja siten erittäin vähän vuorovaikutteista. Matikainen 2001, 19, 25-32.)

Etävinkkaushankkeessa pyritään kehittämään vuorovaikutusta yleisön ja vinkkarin välille ilman konkreettista kasvojen olemista. Etävinkkauksesta on tarkoitus kehittää aktiivinen, viihdyttävä ja yleisöön monella tasolla vaikuttava esitys. Etävinkkauksen ei ole tarkoitus muistuttaa television katselua.

6 KIRJAVINKKAUS JA KIRJASTOJEN JA KOULUJEN VÄLINEN YHTEISTYÖ YLEISESTI

Suomessa lastenkirjastotyö on kehittynyt hiljalleen 1950-luvulta alkaen. Satutunteja tiedetään pidettäneen jo vuonna 1909 Helsingin kaupunginkirjastossa. Keskeisempänä kirjastotyönmuotona pidetään kuitenkin vielä nykyään kirjojen lainausta. Aikojen saatossa lastenkirjastotyöstä on syntynyt käsite ”laajennettu lastenkirjastotyö”. Sen tärkeimpiä muotoja on kirjastonkäytönopastus. Kirjastonkäytönopastus on saanut alkunsa kokeiluna Turusta ja Tampereelta jo 1940-luvun vaiheilla. Kokeilusta syntyi säännöllinen lähes kaikissa pääkirjastoissa käytetty peruskoululaisille suunnattu työmuoto. Koulujen ja kirjaston välisellä yhteistyöllä voidaan todeta olevan varsin pitkät perinteet. (Blinikka 2003,148-149.)

Yhä uusien medioiden myötä lukutaidon vaatimukset monipuolistuvat. Hyvä peruslukutaito seisoo myös hyvän medialukutaidon taustalla. Hyvän lukutaidon hankinta onnistuu ainoastaan lukemalla monipuolisesti. Monen muun ohella, kirjasto on mediakasvatukselle luonteva paikka. Koulun mediakasvatusta tukevana roolina kirjaston paikka on vasta selkiytymässä. Tarvitaan enemmän yhteistyötä ja kokeiluja koulujen kanssa. Kirjastojen välineet mediakasvatuksen tarjontaan kouluille ovat tiedonhaku ja kirjavinkkaus. (Heinonen 2009, 137.)

Suomessa kirjavinkkaus tunnetaan parhaiten Marja-Leenan Mäkelän lanseeraamana menetelmänä innostaa lapsia ja nuoria lukemisharrastuksen pariin. Kirjavinkkaus on julistamista, saarnaamista, maanittelua ja paasaamista. Kirjavinkkaus on myös ilosanoman levittämistä kirjoista. Kirjavinkkauksella kirjastolainen auttaa asiakasta ja tarinaa kohtaamaan toisensa. Kirjavinkkaus on myös vaihtoehtojen esittelemistä kaavoihin kangistuneille ja urautuneille lukijoille. Pelkästään kirjan avautuminen lukijalle ei riitä. Kirjavinkkauksella on vielä paljon

syvällisempi merkitys, koska kirjat ovat tärkein osa kieltämme, historiaamme ja kulttuuriamme. Kirjavinkkauksella välitetään. Mäkelä on rakentanut kirjavinkkauksesta myös toiminnallisen liikuntaseikkailun, Sanajalkaseikkailun. Sanajalkaseikkailussa kuunnellaan kirjavinkkausta, kirjoitetaan itse, liikutaan ja toimitaan. (Mäkelä 1996, 11; 2003, 14.)

Kirjavinkkauksen perusmallista on kehittynyt uusia muotoja. Kahu- ja fantasia-kirjallisuutta vinkataan teemavinkkauksen keinoin. Rooliasuilla on merkittävä osa teemavinkkauksessa. Medialukutaitoa kehittävä yhdistelmävinkkaus välittää kuulijalle informaatiota yhtä aikaa eri medioiden kautta. Vinkkari tarvitsee teknistä osaamista hyvän lukutaidon lisäksi. Kaveri- tai vertausvinkkauksessa kirjavinkkari on miltei samanikäinen kaveri tai tuttu. (Heinonen 2009, 138.)

Yläkouluikäisille on Espoon Leppävaarassa tarjottu MU-KI-vinkkausta. MU-Ki-vinkkaus on jälleen uusi muoto kirjavinkkaukselle. MU-KI-vinkkauksessa yhdistetään musiikkia ja kirjallisuutta. Musiikin avulla aktivoidaan mielikuvitusta ja viedään kuulijoita paikkaan mistä kirja kertoo. Musiikki tukee luettua tarinaa ja kirjaa. (Alameri-Sajama 2007, 159.)

7 ETÄVINKKAUSHANKE

7.1 Kirjavinkkauksesta etävinkkaukseen

Etävinkkaus ei ole vakiintunut kirjavinkkauksen toimintamuoto. Etävinkkaus on kehitetty Naantalin kaupunginkirjastossa. Etävinkkauksen tyyppistä kirjavinkkausta ei ole ennen tehty tai kokeiltu muualla Suomessa. Etävinkkaus on peruselementeiltään perinteistä kirjavinkkausta. Etävinkkauksessakin lapsia pyritään innostamaan lukuharrastuksen pariin niin että he haluavat itse lukea esiteltyt kirjat alusta loppuun. Etävinkkaus tapahtuu kuulijoille Internet-verkon ja etälaitteistojen välityksellä. Kirjavinkkari vinkkaa kirjastossa ja kuulijat ovat esimerkiksi koulussa. Kuulijoita voi olla useassa eri paikassa yhtä aikaa. Etävinkkaus on Naantalin kaupunginkirjaston uusi kirjastopalvelu.

7.2 Kirjavinkkaus Naantalin kaupunginkirjastossa

Naantalin kaupunginkirjastossa kirjavinkkausta on ollut tarjolla syksystä 2004 lähtien kirjastovirkailija Päivi Luoma-Keturin toimesta. Kirjavinkkauksen alkuaikoina Naantalissa vinkkausta annettiin sekä päiväkodeille että alakouluille. Pääasiallisena kohderyhmänä kouluissa on ollut kakkos- ja nelosluokkalaiset. Tällä hetkellä Naantalin kaupunginkirjastosta annetaan kirjavinkkausta ainoastaan alakoulun kakkosluokkalaisille. Ennen syksyä 2004 koulujen ja kirjaston välinen yhteistyö Naantalin kaupungissa on ollut varsin vaihtelevaa ja vähäistä. Yhteistyö on perustunut lähinnä yksittäisten opettajien ja kirjastolaisten aktiivisuuteen. (Luoma-Keturi 28.10.2010.)

7.3 Hankkeeseen alkumetreillä

Naantalin kaupunki, Rymättylän, Merimaskun ja Velkuan kunnat yhdistyivät vuonna 2009. (Naantalin kaupunki 2013.) Kuntaliitoksessa Naantalin kirjastojen määrä kasvoi kolmesta kuuteen. Liittyneiden kuntien kirjastot olivat kirjastoyhteistyössä jo ennen kuntaliitosta. Kuntaliitoksen jälkeen kouluja Naantalin kaupungilla oli vuoden 2009 alussa 10, joista 2 oli yläkouluja ja 8 alakoulua. Alakouluissa jokaista luokka-astetta on 1-2 ja yläkouluissa 4-9 rinnakkaisluokkaa. Osa kouluista on saaristossa. Kultarannan, Merimaskun ja Rymättylän kirjastot sijaitsevat samoissa kiinteistöissä kuin alakoulut. Velkualla koululta kirjastoon on matkaa tietä pitkin 2.5 kilometriä lossimatkan lisäksi. Muut koulut sijaitsevat niin sanotusti kaupunkialueella, matkaa kirjastotoimipisteeseen on 300 metriä – 2 kilometriä. Vinkkari työskentelee pääkirjastossa. Pääkirjastosta lähikirjastoihin on matkaa 3 kilometriä – 28 kilometriä. Suuri osa kirjavinkkarin työajasta kuluu siirtymämatkoihin eri toimipisteiden välillä.

Hankkeen käynnistymisvuonna 2010 Naantalin kaupunginkirjaston organisaatiossa tapahtui henkilöstömuutoksia. Muutokset vaikuttivat hankkeen etenemiseen aloitusvaiheessa. Hankkeen työryhmä hahmottui tarkalleen vasta virallisen aloituksen jälkeen. Alustavat hankesuunnitelmat kehittyivät päämäärätietoisesti hankkeen edetessä.

Etävinkkaushanke hyödyntää Naantalin kaupungin sivistystoimessa toteutettua opetushallituksen rahoittamaa ”Etällossi – palvelut perille – etätekniiikan monipuolinen hyödyntäminen ja kehittäminen laajentuvassa Naantalissa” –hanketta. Etällossi –hanke testasi ja kartoitti erilaisia etäopetusympäristöjä. Niiden avulla syrjäisille kouluille monipuolistetaan opetustarjontaa ja taataan riittävät oppilashuollon palvelut.

Mattilan mukaan vuonna 2009 toteutettiin Naantalin kaupungissa oppilasverkon uudelleen asennus. Samassa yhteydessä toteutettiin Microsoft Office LiveMee-

ting infrastruktuuriin integroitava etäopetusratkaisu. Järjestelmä on helppokäyttöinen ja ympäristö erittäin vakaa. Palvelua käytettiin katkoitta toistakymmentä tuntia viikossa. Etävinkkaus käyttää samaa ympäristöä. Etävinkkausta ei olisi voitu toteuttaa myönnetyllä rahoituksella ilman Etällossi –hanketta. (Mattila 25.11.2010.)

7.4 Hankkeen aikataulu

Lukuinnostusta etävinkkauksella hanke aloitettiin Rymättylän kirjaston kirjastonhoitajan toimesta jo lokakuussa 2008. Päätös hankkeen rahoituksesta tuli opetusministeriöltä huhtikuussa 2009. Henkilöstömuutosten vuoksi aktiivinen hankkeen toteuttaminen aloitettiin vasta lokakuussa 2009. Etävinkkauslaitteet asennettiin vuoden 2010 aikana Naantalın kaupungin IT-henkilöstön toimesta. Ensimmäinen etälaitteiston testaus kirjaston ja koulun välillä oli toukokuussa 2010. Ryhmän kanssa etävinkkausta pääkirjastosta kouluun kokeiltiin vasta marraskuussa samana vuonna. Toukokuussa 2011 etävinkkaus esiteltiin paikalliselle lehdistölle. Etävinkkaushanke päättyi lehdistötilaisuuteen saavutettuaan hankkeelle asetetut tavoitteet.

7.5 Mukana olevat sidosryhmät

Etävinkkaus hankkeeseen osallistui useita sidosryhmiä Naantalın kaupungin koko organisaatiosta. Naantalın kaupungin ulkopuolisia sidosryhmiä olivat tutkimustyötä tekevä opiskelija, opetusministeriö ja lehdistö. Tärkeimpiä sidosryhmiä hankkeessa olivat Naantalın kaupunginkirjasto, Rymättylän ja Velkuan koulut, opettajat ja oppilaat ja kaupungin It-osasto.

Naantalin kaupunginkirjastosta aktiivisesti etävinkkaushankkeeseen osallistui vinkkari ja opinnäytetyötä tekevä opiskelija. Etäteknikkaa hankkeessa seurasi kirjaston Internet-sivuista vastaava virkailija. Rymättylän lähikirjaston kirjastonhoitaja oli mukana etävinkkaustilanteissa arvioimassa ja havainnoimassa etävinkkausesityksiä ja etälaitteistoja. Rymättylän koulu ja lähikirjasto sijaitsevat samassa rakennuksessa, joten kirjastonhoitajan läsnäolo oli luonnollista. Muuta Naantalin kaupunginkirjaston henkilökuntaa oli mukana palaverissa ja testitilanteissa satunnaisesti kiinnostuksen ja resurssien puitteissa seuraamassa hankkeen toteutumista.

Rymättylän ja Velkuan kouluilta hankkeeseen osallistui kakkosluokkien opettajia ja oppilaita. He toimivat hankkeessa koyleisönä ja palautteen antajina. Opettajien ja oppilaiden kokemukset ja havainnot etävinkkausesityksestä toimivat aina seuraavien esitysten muokkaajina.

Lehdistö osallistui etävinkkaushankkeeseen julkistavana ja eteenpäin kuntalaisille tiedottavana sidosryhmänä.

7.6 Vinkkarin valmistautuminen kirjavinkkaukseen

Haastatteluissa vinkkari kertoi omasta kirjavinkkauksestaan ja kokemuksistaan koko työuransa aikana. Vinkkarin työhön ei kuulu pelkästään kirjojen vinkkaaminen.

”Kun lähtee kentälle tulee olla kyky arvioida vinkattavan kirjallisuuden sopivuutta eri ikäryhmille.”

Myös oppilaiden eriasteinen lukutaito on osattava huomioida. Vinkkarilla oli en- tuudestaan kokemuksia kirjojen vinkkaamisesta lapsille eri toimintaympäristös- sä. Aiemmista kokemuksista hän oli huomannut, että uusi ja erilainen ympäristö herätti levottomuutta kuulijoissa. Mielenkiinto kohdistui yleensä enemmän ymp- äristöön kuin kirjoihin ja niiden vinkkaamiseen. Vinkkari kertoi että hänen ko- kemuksestaan pojat ovat vinkkaustilanteessa haasteellisimpia. Poikien mielen- kiinto kohdistuu usein enemmän lehtiin tai sarjakuviin kuin itse kirjojen tarinoi- hin. Poikien jo valmiiksi laimeampi kiinnostus kirjallisuuteen huoletti vinkkaria etävinkkausta kehitettäessä erityisesti.

Kirjavinkkari on työurallaan omaehtoisesti perehtynyt lastenkirjallisuuteen. Työn ohessa kirjallisuuteen perehtymiseen ei riitä resursseja. Kirjavinkkaukseen val- mistautuminen on useimmiten tapahtunut vinkkarin omalla ajalla korvauksetta. Motivoijana kirjallisuuden tutustumiseen on toiminut vinkkarin omat lapset. Läh- tökohtana kirjan vinkkaukseen on toiminut vinkkarin oma lukukokemus. Kirjoja, jotka eivät ole innostaneet vinkkaria tai hän ei ole saanut itse luettua loppuun ei vinkkaukseen kelpuuteta. Huolellinen suunnittelu on edesauttanut vinkkauksen sujuvuutta ja esityksen innostavuutta niin vinkkarin kuin yleisön kannalta. Ta- vanomaisissa vinkkauksissa on yleensä huomioitu luokan koko, eri sukupuolten jakauma ja lukutaito. Vinkkauksessa on pystytty huomioimaan monenlaiset lu- kijat ja heidän lukutaitonsa. Tavallisessa vinkkauksessa oppilailla on ollut mah- dollisuus lainata kirjat saman tien.

Kirjavinkkausesityksissä vinkkari on pyrkinyt olemaan oma itsensä, vaatimatta itseltään liikoja. Tavallisiin vinkkauksiin verrattuna etävinkkaustilanteet tuntuvat vinkkarista jopa pelottavilta. Hän on tähän asti pystynyt lapsien kasvoista tulkit- semaan onko vinkatut kirjat osuneet kohdilleen.

Punaisena lankana vinkkarin esityksissä on toiminut kaava: kirjan nimeke, tekijä, kirjan päähenkilöt tarinaan eläytyen ja lopuksi jokin jännittävä kohta tai tiivistelmä kirjasta. Näillä peruselementeillä vinkkari on tehnyt työtään onnistuneesti ja ilolla.

(Luoma-Keturi 24.10.2010)

7.7 Etävinkkaustilanne yleisesti

Lähtötilanne ja perusedellytykset etävinkkausesityksen tekemiselle on seuraavanlaiset. Luokka on koulussa ja kirjavinkkari kirjastossa. Luokka ja vinkkari kohtaavat reaaliajassa virtuaalitekniikan välityksellä. Etälaitteet toimivat molempiin suuntiin eli näkö- ja kuuloyhteys toimii koko esityksen ajan ryhmille ja vinkkarille. Eri ryhmien ja vinkkarin välillä on keskusteluyhteys. Etävinkkauksessa ryhmien määrää ei ole rajoitettu. Etälaitteiden määrästä riippuen ryhmiä voi olla useita ja monessa eri paikassa yhtä aikaa. Opettajat valvovat esitysten aikana tilanteiden sujumista ja opastavat oppilaita laitteiden käytössä tarvittaessa. Naantalin jokaisessa koulussa on IT-opettaja, joka pystyy auttamaan esimerkiksi yhteydenotossa vinkkariin, mikäli ilmaantuisi teknisiä ongelmia.

Ryhmät näkevät vinkkarista pienen kuvan sekä hänen esittämänsä kuvamateriaalia valkokankaalla tai -taululla. Äänet tulevat kaiuttimista. Vinkkarille on mahdollista esittää kysymyksiä koko esityksen ajan.

7.8 Yhteydenpito hankkeen aikana eri toimijoiden kesken

Etävinkkaushankkeen aikana osallistuvia kouluja ja opettajia informoitiin useaan otteeseen sähköpostitse ja puhelimitse. Hankkeen etenemisestä kerrottiin opet-

tajille tarkasti. Opettajat haluttiin mukaan etävinkkauksen eri kokeiluvaiheisiin. Etävinkkauspäivät ja aikataulut sovittiin opettajien kanssa sähköpostitse.

IT-henkilöstön kanssa tehtiin yhteistyötä sähköpostitse ja puhelimitse. It-asiantuntija oli aina läsnä etävinkkauskokeiluissa vinkkarin tukena ja teknisenä apuna.

Etävinkaushankkeen aikana pidettiin useita palavereja joista kirjoitettiin muistiot. Eri kokoontumiskerroilla läsnä oli eri sidosryhmiä tarpeiden mukaan. Eri sidosryhmiin pidettiin yhteyttä sähköpostitse. Kirjoitetut muistiot välitettiin tarpeellisille sidosryhmille ja tallennettiin myöhempää käyttöä varten.

7.9 Palautteiden kerääminen

Etävinkaushankkeen aikana oli erityisen tärkeää saada palautetta erilaisista toimintatavoista ja kaikista mahdollisista havainnoista, mahdollisimman monelta eri taholta. Näin oli tarkoitus varmistaa tutkimuksen pätevyyttä ja havaita oikeita kehityskohteita. Palautteet olivat tärkeässä asemassa aina seuraavaa vinkkausesitystä kehitettäessä. Runsaan informoinnin taustalla oli tarkoitus kiinnittää opettajien huomio jo etukäteen vinkkauksessa kokeiltaviin toimintatapoihin eri vinkkauserroilla.

Kouluille lähetettiin sähköpostitse mainokset etävinkkauksista vaikka esityspäivät oli sovittu erikseen. Mainoksissa kerrottiin etukäteen etävinkkauksesta. Näin opettajat kykenivät kertomaan oppilaille mistä etävinkkaustilanteissa on kysymys. Kyselylomakkeet eli palautelaput lähetettiin luokkien opettajille myös sähköpostitse etukäteen. Opettajat tulostivat palautelomakkeet valmiiksi, jotta ne voitiin täyttää heti esityksen päätyttyä. Palautelomakkeita lähetettiin opettajille ennen kaikkia etävinkkausesityksiä. Lomakkeita muokattiin erilaisiksi hankkeen aikana, jotta saadut palautteet ohjaisivat kehittämään seuraavaa vinkkausesitystä. Oppilaiden täyttämien lomakkeiden palautus toteutettiin kaupun-

gin sisäisen postin välityksellä. Opettajat lähettivät lisäksi kirjallista palautetta esityksistä jokaisen etävinkkausesityksen jälkeen.

Etävinkkausmainos on liitteessä.

7.10 Etävinkkaustilat

Toimivan tilan edellytyksiä

Etävinkkausesityksen lähettäminen hankkeen aikana tapahtuu ensisijaisesti pääkirjastosta. Pääkirjastossa tilojen sopivuutta etävinkkaukselle tarkasteltiin kirjavinkkarin työskentelymukavuus huomioiden. Etukäteen ei tarkkaan tiedetty miten vinkkausesitys toimisi etälaitteiden välityksellä. Tilojen toimivuutta pääteltiin yhdessä vinkkarin, tutkijan ja It-asiantuntijan kesken. It-asiantuntijalla oli etäopetushankkeen aikaista tietoa etäopetustilanteista ja niiden toimivuudesta. Tätä tietoa hyödyntämällä voitiin etävinkkaustiloille asettaa vaatimuksia. Testitilanteissa ennen varsinaisia esityksiä pystyttiin vielä kiinnittämään huomiota mahdollisesti toimimattomiin kohtiin.

Etävinkkaustilalle asetettiin seuraavia vaatimuksia. Tilan tulee olla rauhallinen ja mahdollisimman häiriötön. Tilassa tarvitaan toimivat verkkoyhteydet vinkkausesitystä varten. Valaistus tulee olla riittävä ja muokattavissa tarpeen mukaan. Etävinkkauksessa yleisölle näkyvä tausta tai tilan seinät tulee olla mahdollisimman neutraalit. Liian tummat tai kirkkaat seinät ja materiaalit saattavat välittyä yleisölle kuvanlaatua huonontavana tai muutoin häiritsevänä tekijänä. Vinkkaustila ei saa kaikua. Kaikuminen huonontaa yleisölle välittyvää äänenlaadun laatua. Vinkkaustilan rauhallinen sijainti on toivottavaa. Tilan ulkopuolelta kuuluvat äänet saattavat kantautua yleisölle vinkkauksen aikana. Ylimääräiset äänet saattavat heikentää yleisön keskittymistä itse vinkkaukseen. Vinkka-

usta vastaanottavassa tilassa todettiin pätevän samanlaiset vaatimukset kuin etävinkkaustilassa.

Vinkkarin työskentelymukavuus

Kirjavinkkari tarvitsee laskutilaa vinkattaville kirjoille ja muistiinpanoille. Etävinkkaukseen tarvittavat laitteet tulee olla lähellä vinkkaria, ettei hän joudu liikkumaan näköyhteyden ulkopuolelle. Liikkumisesta ei saa aiheutua häiriötä vinkkausta seuraavalle yleisölle. Vinkkarin työskentelykorkeus tulee ottaa huomioon. Etävinkkausta välittävä kamera tulee olla mahdollisimman suorassa kulmassa vinkkariin. Vinkkari välittyy muutoin yleisölle epämiellyttävässä kulmassa. Vinkkarin käyttämä tuoli tulee olla äänetön ja säädettävissä vinkkarin pituuden mukaan. Yleisesti oletettiin, että kameran etäisyys ja kulma ja tuolin korkeus näyttäisivät vinkkarin mahdollisimman luonnollisena kameralle.

Kirjaston tilat

Pääkirjastolla oli kaksi vaihtoehtoa vinkkaustilaksi. Vaihtoehdot vinkkaustilaksi olivat lastenosastolla vinkkarin oma työpiste ja muovittajan työtila lähellä henkilökunnan sosiaalituloja. Vinkkarin työpiste ei täyttänyt kaikkia vaatimuksia joita vinkkaustilalle määriteltiin. Alustaviin vinkkauskokeiluihin valikoitui pääkirjaston tiloista muovittajan työtila. Samassa tilassa ei työskentele muita työntekijöitä. Työtila on itsenäinen ovella suljettava työhuone. Ovi pitää pois kirjastossa samaan aikaan tapahtuvan muun liikkeen ja äänet. Ainoa ääni, joka saattaa kantautua tilaan on putkistoista kuuluva veden kohina. Sosiaalityilat sijaitsevat muovittajan työtilan seinän takana. Ylimääräisten äänien kuuluminen vinkkauksen aikana eliminoitiin järjestämällä vinkkausajankohdat kirjaston aukioloaikoihin sopiviksi. Vinkkausta ei järjestetä kirjaston yleisenä aukioloaikana. Työtovereille

vinkkauksesta tiedotetaan lapuilla työtilan ja sosiaalityötilojen ovissa. Näin vältetään mahdolliselta putkiston kohinalta ja turhalta liikkeeltä etävinkkauksen aikana läheisissä tiloissa.

Etävinkkaustilat kouluissa

Alustavassa suunnitelmassa etävinkkauksen piiriin kuuluvat koulut olivat Velkuan koulu, Rymättylän koulu ja Merimaskun koulu. Etävinkkaus hanke aloitettiin marraskuussa 2009 tutustumisella etävinkkausta saavien koulujen tiloihin, joissa vinkkaus vastaanotetaan. Koulujen tiloihin tutustui Naantalien kaupungin talouspääällikkö, IT-asiantuntija, vinkkari ja tutkija. Ennen tutustumiskäyntiä IT-asiantuntija oli koulujen rehtorien kanssa keskustellut etävinkkaukseen soveltuvan tilan käyttövaatimuksista. Soveltuvat tilat oli alustavasti hahmoteltu ennen tutustumiskäyntiä.

Rymättylän koulun etävinkkaustila

Rymättylän koulussa ryhmä tutustui koulun akvaario-luokkaan. Luokkatila on koulun käytössä suhteellisen harvoin. Tila on avara ja mahdollistaa huonekalujen siirtämisen helposti eri tilanteissa. Luokkatila soveltuu myös akustiikan puolesta etävinkkauslaitteiden käyttöön. Tila ei kaihda. Tilassa on entuudestaan valmiina suuri valkokangas välittämään etävinkkausesityksen ja kuvamateriaalin. Haittapuolena on luokan sijainti käytävän varrella. Mahdollinen liike ja ääni käytävällä välittyisi etälaitteiden välityksellä kirjastoon ja muiden osallistuvien ryhmien kuuluville.

Merimaskun koulun etävinkkaustila

Merimaskun koulussa tila on monimutkaisempi kuin Rymättylän koulussa. Mahdollinen etävinkkaustila toimii koulun monitoimitilana. Tilan käyttöaste on huomattavasti suurempi kuin Rymättylän koulun vastaava tila. Tilassa on säännöllisesti käsityö- ja kemiantunteja. Tila on myös matala ja erittäin leveä. Oppilaiden sijoittaminen etävinkkauslaitteiden toimintaetäisyydelle tuottaisi mahdollisesti ongelmia. Myös tilankäytön ja etävinkkausten yhteensovittaminen aikataulullisesti saattaisi aiheuttaa ongelmia. Merimaskun koulun osalta tilaongelma poistui koulun jättäytyessä etävinkkaushankkeen ulkopuolelle.

Velkuan koulun etävinkkaustila

Velkuan koululle ei tehty tutustumiskäyntiä. Velkuan koululla käyttää etäopetuksessa samoja etälaitteistoja joilla myös etävinkkaus välitetään. Tila on todettu toimivaksi etäopetukselle. Tila toimii samoin myös etävinkkauksessa.

Kouluissa etävinkkaukseen käytettävien tilojen sopivuudesta etävinkkaukselle ei havaittu suurempia ongelmia tutustumiskäynnin jälkeen. Rymättylän koululla ongelman ratkaisuna mahdolliseen käytävähälinään on etävinkkausten ajoittaminen koulun oppituntien aikaan. Alustavasti tehty tilasuunnitelma toteutui hankkeessa sellaisenaan.

7.11 Laitteet ja ohjelmat

Laitteiden hankinnat

Naantalin kaupungin IT-henkilöstö hankki etävinkkauksessa tarvittavat laitteet. Kaikki tarvittavat laitteet hankittiin ja asennettiin vuoden 2010 aikana. Hankkeen alkuperäisessä suunnitelmassa oli saadusta rahoituksesta tarkoitus hankkia etälaitteistot pääkirjastoon, Lietsalan ja Rymättylän tai Merimaskun lähikirjastoihin. Kouluilla oli jo valmiina käytössä joitain etäopetuslaitteistoja. Kouluilla jo olevia etälaitteita oli tarkoitus hyödyntää kirjaston vinkkaustoiminnassa.

Seuraavissa luvuissa esitellään lyhyesti etävinkkaushankkeessa käytetyt laitteet ja asennetut ohjelmat It-asiantuntijan haastattelun perusteella. Etävinkkaushankkeen laitevalinnat perustuvat Naantalin kaupungin It-henkilöstön asiantuntemukseen. Yleisellä tasolla vastaavanlaisissa projekteissa voi yhtä lailla toimia täysin erilaiset laitteet. Laitteistosta ja ohjelmistosta ei ole tarkoitus antaa tyhjentävää kuvausta.

Panoraamakamera

Panoraamakamera on merkittävä osa etälaitteistoa. Kameran sijoitettiin etävinkkaustiloihin kouluilla. Panoraamakamera on varustettu mikrofonein ja se seuraa automaattisesti keskustelun kulkua. Kamera välittää 360 asteista kuvaa huoneesta. Kameran automatiikka huolehtii, että puhuja näkyy aina kuvassa. (Mattiila 25.11.2010.)

Dokumenttikamera

Dokumenttikamera on verrattavissa piirtoheittimeen. Dokumenttikameran avulla voidaan esitystilanteessa näyttää esimerkiksi kirjan sivuja, erilaisia kuvia ja kalvoja, dioja tai karttoja. Dokumenttikamera on yhteydessä tietokoneeseen ja sitä

kautta Internet-verkkoon. (Mattila 25.11.2010.)

Kannettava tietokone ja kamera

Vinkkarille hankittiin kannettava tietokone. Kannettavalla tietokoneella ollaan neuvotteluyhteydessä etävinkkausta seuraaviin ryhmiin. Etävinkkaus voidaan lähettää myös yksinkertaisesti pelkän tietokoneen ja web-kameran avulla. Kannettava tietokone kulkee vinkkarin mukana vinkkausympäristöstä toiseen. Jos vinkkari esiintyy tilassa jossa on panoraamakamera, tietokoneen kameraa ei tarvita. Panoraamakamera on vinkkarin kannalta parempi vaihtoehto kuin pelkkä web-kamera. Vinkkari pystyy havainnoimaan ryhmää ja esitystilannetta kokonaisuutena kameran automatiikan avulla. Kannettavalle tietokoneelle tallennettiin tarvittavat ohjelmat etävinkkausesitysten välittämiseksi yleisölle. (Mattila 25.11.2010.)

Kannettavan tietokoneen ohjelmat

Kannettavalle tietokoneelle asennettiin Windows Office LiveMeeting –ohjelma, Microsoft Office PowerPoint –ohjelma ja Adobe Readerin Flash Player –ohjelma.

Windows Office LiveMeeting on Windows-pohjainen tietokoneissa käytettävä kokousasiakasohjelma. Esitysten jakamiseen ohjelmassa tarvitaan lisäksi Microsoft Office PowerPoint -ohjelma. Esitysten mahdollisen flash-sisällön katsomiseen ja lähettämiseen tarvitaan Adobe Flash Player –ohjelma. LiveMeeting –ohjelma pystyy jakamaan vain yhtä ohjelmaa kerrallaan. (Mattila 25.11.2010)

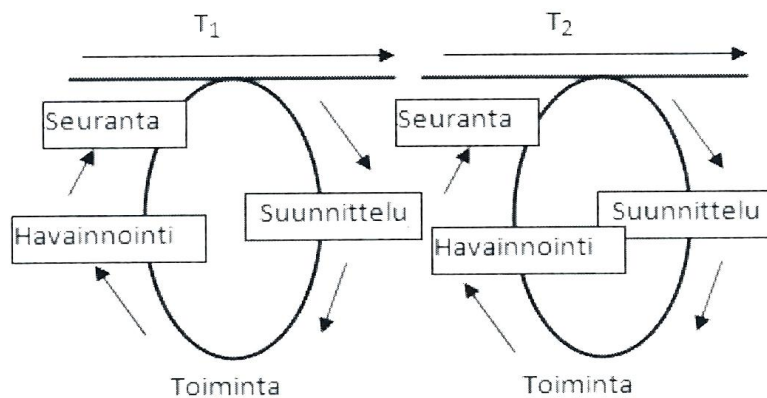
7.12 Lähtötilanne

Hankkeen lähtötilannetta selvitettiin työryhmän kesken ennen etälaitetestauksia. Selvityksen pohjalta ideoitiin väljälinjainen toimintasuunnitelma, joka selkiytyi ja tiivistyi hankkeen edetessä. Alustavassa hankesuunnitelmassa oli piirytneenä oletettuja ongelmakohtia. Hankkeen ongelmakohtat selviytyvät yksityiskohtaisemmin etävinkkausesitys ryhmille kappaleissa. Epäily ongelmien havaittavuudesta ilman konkreettista läsnäoloa etävinkkaustilanteissa on lähtökohtaisesti erittäin suuri. Kokemuksiinsa nojaten vinkkari pohti kirjaa työkaluna, jos kirjaa ei ole, koko työkalu puuttuu. Etävinkkauksessa vinkkari on uuden kokemuksen ja suurien haasteiden edessä. Miten välittää yleisölle sama tunnelma ja innostus halliten koko etävinkkauskokonaisuutta.

7.13 Interventiot

Kehittämiskohteen tai ongelman lisäksi on olemassa ne toimenpiteet, joilla muutos pyritään saamaan aikaiseksi. Kehittämiskohteeseen pyritään vaikuttamaan erilaisilla keinoilla. Vaikuttamiskeinoja kutsutaan interventioiksi. Aikaansaattua muutosta ei aina pystytä selkeästi mittaamaan. Hankkeessa tapahtunut muutos on todettavissa sillä, että kaksi eri tilannetta on kehittämisen jälkeen selkeästi erilaiset. (Kananen 2012, 21-23.)

Kanasen (2012, 54) kuvio kehittämistyöstä voidaan tuoda sellaisenaan tähän opinnäytetyöhön. Jatkuva kehitys, jossa kehittämissykli seuraavat toisiaan toteutuivat kehittämistutkimuksessa kuvatusen kaltaisena. Palautteiden avulla saatiin lisäselvyyttä etävinkkausesityksissä piilevistä ongelmakohtista. Kun palautteisiin yhdistettiin työryhmän havainnoimat ongelmakohtat, niistä saatiin melko kokonaisvaltainen käsitys. Palautteiden avulla pystyttiin kehittämään seuraavia etävinkkausesityksiä. Työryhmän havainnot yhdessä palautteiden kanssa mahdollistivat hankkeessa aina seuraavalle kehitystasolle siirtymisen.

Kuvio 1. Kehittämistyö, jossa kehittämissykliä seuraavat toisiaan (Kananen, 2012, 54).

7.14 Etälaitteiden käyttöönotto

Etävinkkaushankkeen aikana Naantalın kaupungin It-henkilöstö opasti laitteiden ja ohjelmien käytössä kirjavinkkaria ja koulujen henkilökuntaa. Etäopetuksen parissa työskennelleet opettajat tunsivat laitteiston toimintaperiaatteet ja käyttivät ohjelmat jo entuudestaan.

Etälaitteiden avulla muodostetaan keskusteluyhteys osallistuvien ryhmien välille. Etävinkkauksessa vinkkari (kutsuja) lähettää LiveMeeting ohjelmalla kutsun ryhmille (osallistujat) saapua mukaan keskusteluun. Kutsun lähettäminen toimii sähköpostin tapaan. Kutsun lähettämisessä käytetään välineenä tietokonetta. Ryhmät vastaavat kutsuun käyttäen tietokoneita. Kun kutsuun on vastattu keskusteluyhteydet aukeavat. Etälaitteistojen kamerat välittävät reaaliaikaista kuvaa paikoista, jotka ovat vastanneet kutsuun ja paikasta joka lähetti kutsun. Ryhmille kuva välitetään valkokankaalle ja vinkkarille kuva välittyy tietokoneelle.

Tietokoneiden ja kameroiden kaiuttimet välittävät äänet. Kaikkien kutsuttujen vastattua etävinkkausesitys voidaan aloittaa.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Hankkeen eteneminen ja etävinkkauksen infrastruktuurin rakentaminen

Etävinkkauksen perustan kehittämiseksi eri sidosryhmät kokoontuivat 16 kertaa. Näistä kokoontumisista etälaitteiden ja vinkkausesityksen testauksia oli 5. Kolmessa testauksessa oli mukana opettajia ja oppilasryhmiä Rymättylän ja Velkuan kouluilta. Kokoontumisten lisäksi hankkeen aikana keskusteltiin eri sidosryhmien kesken sähköpostitse ja puhelimitse lukuisia kertoja. Etävinkkausten järjestäminen yhtäaikaisesti kahdelle ryhmälle vaati runsaasti aikataulujen yhteensovittamista kirjaston ja koulujen välillä.

Kaksi ensimmäistä etälaitetestausta tehtiin pääkirjaston ja Maijamäen yläkoulun välillä. Testauksissa oli mukana kirjastohenkilökuntaa, IT-opettaja Maijamäen koulusta ja mikrotukihenkilö. Naantali kaupungin It-sunnittelija ja vinkkari olivat pääkirjastolla. Tietokoneiden ja kameroiden mikrofonit olivat auki molempiin suuntiin sekä lähettäjälle että vastaanottajalle.

Laitetestauksissa tehdyt havainnot

Ensimmäiset laitetestaukset tehtiin toukokuussa 2010. Pääkirjastolla vinkkari kuuli yleisön hyvin. Vastaavasti kuulijat olivat vinkkarilta piilossa. Kuva ei siirtynyt kohti puhujaa. Vinkkari ei nähnyt kaikkien puhujien reaktioita ja ilmeitä eikä pystynyt aistimaan tilanteen tunnelmaa. Vuorovaikutuksen lisääminen ja tunnelman luominen oli vaikeaa tässä tilanteessa. Valaistus Maijamäen yläkoululla vaikutti vinkkarin mielestä sopivalta. Hän näki hyvin kaiken minkä kamera pystyi välittämään.

Vinkkarilla oli vinkattavat kirjat tietokoneen vieressä esitysjärjestyksessä. Vinkattavista kirjoista oli skannerin avulla kopioitu kansikuvat esityksen kuvamateriaaliksi. Kirjojen kansikuvat olivat pinossa dokumenttikameran vieressä. Vinkkari koki, ettei pystynyt helposti vaihtamaan vinkattavien kirjojen järjestystä koska hallittavia pinoja oli kaksi. Esitysjärjestyksen vaihtaminen kesken vinkkausesityksen oli hankalaa ja vaikutti vinkkarin esitysmielialaan ja tunnelmaan negatiivisesti. Vinkkari koki, että hänen luovuutensa kapenee kyseisessä tilanteessa. Ratkaisuksi tilanhallintaongelmaan pohdittiin tekstikopiota vinkattavista kirjojen kohdista koko kirjan sijaan.

Luokassa vinkkarin ääni kuului hyvin, jopa liikaa. Vinkkaustilan valaistus oli huono. Vinkkari erottui miltei mustana ”möhkäleenä” kameran välittämässä kuvassa. Vinkkarin takana oleva tausta erottui hyvin. Vinkkari vaikutti olevan hyvässä suhteessa kameraan. Tietokoneen ja kameran sijainti vinkkariin oli hyvä. Vinkkarin esitys ja tunnelma välittyivät luokkaan hyvin. Vinkkarin kuvaa pienensi käytettävän ohjelman työkalupalkki joka näkyi samassa kuvassa kuin vinkkari. Työkalupalkki oli kuvassa häiritsevä eikä ollut esityksen kannalta tarpeellinen. Kun vinkkari vaihtoi esityksen dokumenttikameraan, yleisölle näkyi runsaasti tyhjää pöytätilaa. Dokumenttikameran ollessa käytössä esitys vaikutti pysähtyneeltä ja hitaalta. Tietokoneen näytönsäästäjä meni päälle, koska kukaan kuuli-joista ei ymmärtänyt liikuttaa tietokoneen hiirtä kesken esityksen.

Ensimmäisten testausten jälkeen pääkirjaston vinkkaustilan valaistusta parannettiin. Vinkkarille hankittiin siirrettävä pöytävalaisin tuoma lisää valoa tarvittaessa. Vinkkaustilanteissa vinkkarin takana olevaan taustaan tulee kiinnittää huomiota. Vinkkarin takaa välittyy kaikki vastaanottavalle ryhmälle. Kaikkien vastaanottavien tietokoneiden näytönsäästäjät pitäisi säätää pidemmälle ajalle. Toinen vaihtoehto on muistuttaa ryhmiä liikuttamaan hiirtä säännöllisin väliajoin esityksen aikana. IT-suunnittelija säätö vinkkarin tietokoneelta näkyneen työkalupalkin siten että se ei enää näkyneet yleisölle. Dokumenttikameraa säädettiin

niin että tyhjää tilaa ei näy yleisölle. Todettiin, että dokumenttikameralla näytettävät kuvat tulisi olla samankokoisia keskenään. Muuten dokumenttikameraa pitäisi säätää kesken esityksen aina kuvanvaihdon yhteydessä. Tämä olisi aikaa vievää ja yleisön kannalta turhaa odottelua. Odottelu vaikuttaisi väistämättä kuulijoiden tunnelmaan. Vinkkarin keskittyminen kirjavinkkaukseen ja esittämiseen kärsisi turhien säätötoimien takia.

Etävinkkausesitykset ryhmille

Aloitustilanne etävinkkausesityksille

Ensimmäinen etävinkkausesitys muotoutui peruselementeiltään vinkkarin aiempien vinkkausesitysten kaltaiseksi. Vinkattaviksi kirjoiksi vinkkari valitsi itselleen tuttuja teoksia. Tuttujen teosten pohjalta olisi helppo lähteä yhdistämään uutta tekniikkaa vinkkausesitykseen. Vinkkausesitys pyrittiin pitämään lähellä vinkkarin omaa, hyväksi havaittua metodia. Etälaitteistojen odotettiin toimivan hyvin. Mahdollisia ongelmia osattiin odottaa esityksen viihdyttävyyden ja mielenkiinnon kohdalla. Myös ryhmien käyttäytyminen esitystilanteissa otettiin erityisen havainnoinnin kohteeksi esitysten aikana. Ryhmien käyttäytyminen kertoisi omalla tavallaan esityksen toimivuudesta.

Laitetestausten jälkeen toteutettiin etävinkkausesitykset ryhmille. Molemmat esitykset toteutettiin lokakuussa 2010 koulutyön palattua normaaliksi kesälomien jälkeen. Vinkkausesitykset lähetettiin pääkirjastosta. Esityksissä mukana olivat hankkeen lopulliset testiryhmät Rymättylän ja Velkuan kouluissa. Rymättylästä vinkkaukseen osallistui toisluokkalaisia. Velkuan koululta esitystä katsomassa oli myös esikoululaisia ja ensimmäisen luokan oppilaita. Rymättylän koulun oppilaat eivät olleet ennen osallistuneet etäopetukseen tai vastaavaan

tilaisuuteen. Velkuan koulun oppilaat olivat osallistuneet etätilanteisiin aiemminkin etäopetustilanteissa. Tämän ajateltiin vaikuttavan eri tavoilla testiryhmässä. Yleisesti pohdittiin ryhmien mahdollisia eroja esitykseen keskittymisessä ja vuorovaikutuksessa etävinkkausesitykseen. Hankesuunnitelman mukaisesti opettajille oli lähetetty ennen etävinkkausta kysymyksiä tulevaa esitystä koskien ja palautelomakkeet oppilaille esitysten arviointia varten.

Ensimmäisessä etävinkkausesityksessä ryhmille yhteydenottaminen osallistuviin tahoihin onnistui ilman vaikeuksia. Vinkkausesityksen aikana tietokoneiden ja kameroiden mikrofonit olivat auki kaikille testauksen osapuolille. Vinkkausesityksessä välitettiin kuvia vinkattavista lastenkirjoista dokumenttikameran välityksellä. Vinkattavia lastenkirjoja oli kymmenen. Vinkkarin esitys kesti noin 40 minuuttia. Vinkkari kertoi ensin kaikista kirjoista. Esityksen jälkeen oli oppilaiden kysymysten vuoro. Oppilaiden kysymysten jälkeen opettajat antoivat heti suullista palautetta esityksestä. Ensimmäisen vinkkausesityksen kirjalista on liitteenä.

Pääkirjastolla vinkkari totesi esityksen aikana äänenlaadun olleen erittäin huono. Myös kuvanlaatu oli vinkkarista huono. Oppilaiden ilmeistä ei nähnyt luokissa vallitsevaa tunnelmaa esityksen aikana. Luokista välittyi kova hälinä pääkirjastoon. Etälaitteet eivät olleet tulleet vielä tutuiksi vinkkarille, jotta esitys olisi sujuvaa laitteiden kanssa. Pääkirjastossa havainnoitiin, että etäopetukseen totunut Velkuan luokka käyttäytyi huomattavasti rauhallisemmin ja eleettömämmin kuin Rymättylän koulun ei etäopetusta saanut luokka. Ryhmän eleettömyys vaikutti negatiivisesti vinkkariin. Oman esityksensä vinkkari koki teennäiseksi. Hän ei pystynyt nauttimaan esityksestä eikä esitys tuntunut omalta.

Luokissa todettiin yleisesti äänenlaadun olevan suhteellisen hyvä. Kuvanlaatu oli huono. Internet-yhteys oli Rymättylässä hidas ja kuva pysähteli. Vinkkari nä-

kyi tummana hahmona. Vinkkarin ääni hiljeni ja katosi kun luokasta puhuttiin mikrofoniin. Toinen luokka ei kuullut mitä toinen luokka kysyi vinkkarilta. Näytönsäästäjät menivät päälle luokissa. Luokasta luokkaan välittyi oppilaiden pitävät äänet ja liikkuminen. Luokkien äänet häiritsivät toinen toisiaan.

Opettajilta saatiin runsaasti palautetta esityksen jälkeen. Opettajat olivat kiinnittäneet paljon huomiota keskenään samoihin asioihin. Kirjavinkkaus oli liian pitkä ja tylsä. Oppilaat keskittyivät muihin asioihin esityksen kuuntelemisen sijaan. Vuorovaikutusta ei ollut. Rymättylässä koettiin, että oppilaat eivät ymmärrä etävinkkaustilannetta. Tekniikka vei oppilaiden huomion pois vinkkauksesta. Oppilaat eivät ymmärtäneet että Velkuan luokka ja vinkkari kuulevat ja näkevät heidät. Rymättylän oppilaat eivät aluksi uskaltaneet pyytää puheenvuoroja. Vaikutti että rymättyläläiset kokivat vinkkauksen TV-ohjelman kaltaiseksi.

Etävinkkausesitykseen tehdyt muutostoimenpiteet 1

Ensimmäisen ryhmätestauksen jälkeen valaistusta suunnattiin pääkirjaston vinkkaustilassa uudelleen. Vinkkarille hankittiin kuulokemikrofoni. Kuulokemikrofonin toivottiin parantavan kuultua äänenlaatua luokissa. Kuulokkeiden toivottiin parantavan äänen selkeyttä ja kuuluvuutta vinkkarille oppilaiden esittämiin kysymyksiin ja kommentteihin. Vinkkausesitys oli palautteista saadun tiedon perusteella tylsä ja pitkästyttävä. Vinkattavien kirjojen määrä päätettiin puolittaa. Vinkkauksen kesto lyhennettiin noin 15 minuuttiin. Vuorovaikutteisuutta ja esityksen viihdyttävyyttä oli tarve lisätä. Seuraavaan testaukseen päätettiin kokeilla yhden kirjan vinkkaamista kerrallaan ja jakaa puheenvuoroja joka kirjan jälkeen. Testataan mikrofoniin sulkemista luokista vinkkarin puheen aikana. Kun toinen luokka puhuu, toisen luokan mikrofoni laitetaan pois päältä. Vinkkari joutuu jakamaan puheenvuorot luokille. Opettajat jakavat luokissa puheenvuorot oppilail-

le ja pitävät yllä järjestystä. Etälaitteiden käytönopastus on tarpeellista Rymättylän koulussa.

Toinen etävinkkausesitys

Toinen ryhmättestaus toteutettiin lokakuun lopulla 2010. Ensimmäisestä ryhmättestauksesta saatujen kokemusten ja palautteiden perusteella oli tehty parannuksia. Testauksessa edettiin tehdyn suunnitelman mukaisesti. Vinkattavia kirjoja toisessa esityksessä oli vain 5. Dokumenttikameralla esitettiin kuvat vinkattavien kirjojen kansista. Ryhmät esittivät vinkkarille kysymyksiä jokaisen kirjan jälkeen. Vinkkarilla oli esitettävistä kirjoista pelkät muistiinpanot kirjojen sijaan. Kirjoista luettavat kohdat olivat kopioituina paperilla. Kirjapinot olivat kauempana vinkkaustilassa. Tarkoituksena oli pärjätä ilman kirjoja. Vinkkarilta jätettiin pois hänen tärkein työkalunsa. Esityksen kesto oli noin 15 minuuttia. Kokonaisaika yhteydenottoineen kesti noin 25 minuuttia. Uusi lyhennetty esitysaika sopi erittäin hyvin kouluille. Oppilaiden siirtymiset luokista toiseen sekä yhteydenotto ryhmien välillä ja vinkkausesitys ehditään suorittaa kokonaisuudessaan yhden oppitunnin aikana. Toisen vinkkausesityksen kirjalista on liitteenä.

Vinkkausesityksen jälkeen todettiin, että valaistus vinkkaustilassa oli hyvä. Kuu-
lokemikrofoni toimi hyvin. Vinkkari kuuli yleisön äänet selkeästi puheenvuorotilanteissa. Esitys ei tuntunut vinkkarista enää niin teennäiseltä kuin ensimmäisessä testauksessa. Vinkkari oli tottunut käyttämään esityksessään kirjoja. Esittämien pelkkien paperien kanssa tuntui sekavalta. Paperit menivät sekaisin kirjoja helpommin. Vinkkari pystyi vaihtamaan kirjojen esitysjärjestystä helpommin papereiden kuin kirjapinojen kanssa. Mikrofonien ollessa kiinni luokissa, vinkkari koki esiintyvänsä tyhjälle tilalle. Hän näki oppilaat hyvin, mutta täydellinen hiljaisuus oli häiritsevää.

Oppilaiden kysymykset jokaisen kirjan jälkeen tuntui vinkkarista huonolta. Vinkkarin oma keskittyminen herpaantui ja mukaansatempaava esittäminen ei onnistunut. Lapsilla oli kysymyksiä runsaasti. Puheenvuorojen jako tasapuolisesti oli vaikeaa. Tasapuolinen puheenvuorojen jako oli tärkeää, että välttyttiin pitkältä hiljaisuudelta toisessa luokassa.

Vinkkarin käyttämät muistiinpanopaperit eivät näkyneet yleisölle. Vinkkari näkyi korjatun valaistuksen ansioista hyvin luokkiin. Luokissa mikrofonit olivat kiinni esityksen aikana. Vinkkarin ääni kuului paremmin eikä häipynyt esityksen aikana. Vinkkari jakoi puheenvuorot luokille. Tästä johtuen toinen luokka ei kuullut mitään kysymyksiä toinen luokka esitti vinkkarille. Odottelu-aika luokissa piteni ja esityksen intensiivisyys keskeytyi. Oppilaiden keskittyminen vinkkaukseen herpaantui tyhjien taukojen kohdalla. Luokissa arvailtiin mitään vinkkari toisen luokan kanssa puhui. Esitys ei tuntunut oppilaista niin pitkästyttävältä koska jokaisen kirjan jälkeen oli mahdollisuus puheenvuoroihin. Jos ryhmiä olisi tilanteessa mukana enemmän sulkuajatkin pitenisivät. Todettiin, että useammalle kuin kahdelle ryhmälle vinkatessa mikrofonien sulkeminen ei tulisi kysymykseen.

Opettajat kertoivat toisen etävinkkausesityksen olleen myönteinen kokemus. Vinkkauksen kesto tuntui opettajista sopivalta ja vinkattavia kirjoja oli riittävästi. Silti molemmissa kouluissa oltiin sitä mieltä, että vinkkarin läsnäolo on tarpeellista. Lapset eivät pystyneet osallistumaan samalla tavalla ja heidän mielenkiintonsa ei ollut samalla tasolla kuin silloin, kun vinkkaaja on samassa tilassa läsnä. Perinteinen kirjavinkkaus oli viihdyttävämpää. Etävinkkaus tuntui edelleen olevan verrattavissa radio-ohjelmaan.

Etävinkkausesitykseen tehdyt muutostoimenpiteet 2

PowerPoint esitys – kirjavinkkarin virtuaalinen kirjasalkku

Kahden ensimmäisen ryhmätestauksen ja palautteiden analysoimisen jälkeen todettiin, että etävinkkaus ei tässä muodossa ole riittävän viihdyttävä kokemus yleisölle eikä vinkkarille. Mikrofonien sulkemisen takia jälkimmäisessä esityksessä yleisön viihtyvyys oli erittäin huono. Viihtyvyyden ja esityksen toimivuuden parantamiseksi päätettiin vinkkarille kehittää työkaluksi virtuaalinen kirjamatkalaukku. Kirjamatkalaukku toimisi ikään kuin vinkkarin vastaavanlaisena reissukassina kuin tavallisessakin vinkkaustilanteessa. Kirjamatkalaukku toteutettiin PowerPoint –ohjelman avulla. Dokumenttikameran käyttö vinkkausesityksissä päätettiin jättää toistaiseksi pois kokonaan.

Vinkkausesitykseen valituista kirjoista skannattiin useita kirjan tarinaan liittyviä kuvia. PowerPoint esitykseen tehtiin aloitusdia. Aloitusdia toivottaa kuulijat tervetulleeksi kirjavinkkaukseen ennen varsinaista esitystä. Aloitusdiaan liitettiin musiikkia, joka soi luokissa siihen asti että vinkkausesitys alkaa. Musiikiksi valittiin Henry Mancinin ”Baby elephant mars”. PowerPoint esitykseen tehtiin vastaava lopetusdia kiittämään kuulijoita mielenkiinnosta ja ilmentämään etävinkkausesityksen päättymistä. Lopetusdiaan liitettiin ääneksi aplodit yleisölle. Lopetusdiassa oli myös muistutus siitä, että esityksen kirjoja saisi lainaksi.

Kaikkiin dioihin liitettiin kuviin kirjoitettiin tekstiä. Kaikkia diojen tekstejä ei välttämättä kerrota esityksessä. Yleisölle jäisi tilaa omille havainnoille kirjoista esityksen kuluessa. Kuulijoille riittää pohdittavaa ja katseltavaa esityksen aikana. Yhdestä kirjasta saadaan kuulijoille tarkempi kokonaiskuvaus. Jokaisella kirjalla valittiin omat äänet. Äänistä tuli kirjan oma esitysmaailma. Aina uuden dian vaihtuessa kuului kirjan oma ääni. Jokaisen kirjan loppuun liitettiin erilainen ääni kertomaan, että esitettävä kirja loppuu ja uusi alkaa. Sama toistui jokaisen

kirjan kohdalla. Äänten ja musiikin lisäksi PowerPoint dioihin liitettiin aiheeseen sopivia clipart-animaatioita.

Vinkkari kokeili PowerPoint esitystä itsenäisesti useaan otteeseen. Hän harjoitteli esitystä itsekseen ja esitti uutta matkalaukullista esitystä koemielessä muille kirjaston työntekijöille. Vinkkauksen aikana havaittiin monia huonoja puolia PowerPointistä vinkkarin kannalta. Esityksen kulkua ei voi muuttaa diaesityksen käynnistyttyä. Vinkkari on aina ennen pystynyt vaihtamaan vinkattavia kirjoja yleisön kiinnostuksen ja oman intuition mukaan kesken vinkkausesityksen. Vinkkari epäili tämän vaikuttavan negatiivisesti omaan esitykseensä.

Jokaiseen uuteen etävinkkausesitykseen valmistautuminen olisi hankalampaa, koska virtuaalinen kirjamatkalaukku vanhenee nopeasti jos yleisö koostuu saman ikäryhmän kuulijoista. Matkalaukkuun pitäisi päivittää jokaiseen vinkkausesitykseen ja etsiä uusia ääniä. Etävinkkaukseen valmistautuminen vaatisi enemmän resursseja kuin tavallinen kirjavinkkaus. Jokainen esitys on rakennettava erikseen. Positiivisena puolena PowerPoint esityksestä todettiin, että vanhat käytetyt diat voisi tallentaa ja pikkuhiljaa dioja kertyisi matkalaukkuun enemmän.

Kolmas etävinkkausesitys

Kolmas ja viimeinen ryhmättestaus toteutettiin helmikuussa 2011. Etävinkkauksessa käytettiin PowerPoint diaesitystä innostamaan ja viihdyttämään kuulijoita. PowerPoint esityksen aikana vinkkari ei näy yleisölle. Yleisö näkee ainoastaan LiveMeeting ohjelman jakaman esityksen ja kuulee vinkkarin äänen. Mikrofonit olivat auki luokissa. Teknisiä ongelmia ei ilmennyt esityksen aikana. Vinkkari kertoi kaikista kirjoista ennen kuin oppilaat saivat luvan esittää kysymyksiä vika-

tuista kirjoista. Kolmannen vinkkausesityksen kirjalista ja PowerPoint esitys ovat liitteinä.

Yleisön tunnelma välittyi vinkkarille aiempaa paremmin. Kuulijat vaikuttivat selkeästi kiinnostuneemmilta etävinkkauksesta kuin aiemmissa testauksissa. Vinkkari koki diaesityksen tukevan paremmin etävinkkausesitystä kuin pelkät kuvat dokumenttikameran välittämänä. Vinkkari oli itse huomattavasti innostuneempi esityksestään kuin aikaisemmissa testauksissa. Hän koki, että ryhmät olivat enemmän mukana esityksessä. Opettajat jakoivat oppilaille puheenvuorot eikä ylimääräistä hälinää ilmennyt. Opettajien mukaan esitys oli ollut enemmän mukaansatempaava kuin aiemmat etävinkkausesitykset. Oppilaat jaksoivat kuunnella ja keskittyä esitykseen aiempaa paremmin. Edelleen Rymättylän koulussa opettaja oli sitä mieltä, että perinteinen kirjavinkkaus on viihdyttävämpää ja vinkkarin läsnäolo tarpeellista.

Palautteet

Opettajilta saatiin kirjallisesti avointa palautetta laitteiston toimivuudesta, ryhmien käyttäytymisestä ja etävinkkausesityksestä. Palautetta saatiin riittävästi pyydetyistä asioista. Kaikki saadut palautteet yhdistettiin työryhmän omiin havaintoihin.

Oppilaat arvioivat esitystä ja täyttivät palautelomakkeet heti etävinkkauksen jälkeen. Palautteiden antajat olivat hyvin nuoria. Palautelomakkeista pyrittiin kehittämään mahdollisimman yksinkertaisia ja yksiselitteisiä. Palautelomakkeissa oli yksinkertaisia kysymyksiä joihin voi vastata kyllä tai ei. Palautelomakkeen lopussa oli muutama rivi tilaa kirjoittaa vapaasti esityksestä. Palautelomakkeen kysymykset koskivat esitystä ja laitteistoa. Oppilaiden ei ollut tarkoitus havainnoida muita ryhmiä tai ryhmäläisiä. Oppilaiden palautelomakkeet oli kehitetty

laitetestauksissa havaittujen epäkohtien perusteella. Palautelomakkeet ovat liitteinä.

8.1 Avoimia ongelmia

Etävinkkausten suunnittelussa tulevaisuutta ja jatkuvaa käyttöä ajatellen havaittiin monia ongelmia. Aikataulujen ja yhteisten hetkien yhteen sovittamien koulujen ja kirjaston kanssa on vaikeaa. Etävinkkauksessa tarvitaan aina vapaa tila ja etälaitteisto sekä kirjastossa että kouluissa. Tähän ongelmaan ratkaisu saattaisi löytyä järjestelmällisestä suunnittelusta jo ennen kouluissa alkavaa lukuvuotta. Järjestelmällinen vinkkausesitysten aikataulun suunnittelu vaatii entistä enemmän sitoutumista vinkkaukseen myös kouluilta.

Laitteistojen osalta jäi avoimia kysymyksiä. Kenen toimesta etälaitteet järjestäytyivät käyttökuntoon ilman aktiivista ja jatkuvaa käyttöä? Nykyisessä tilanteessa etälaitteita on saatettu siirrellä jopa koulujen välillä. Laitteiston käyttökunto ja tavoitettavuus järjestyisivät myös helpommin pitkäjänteisellä aikataulutamisella kirjaston ja koulun välillä. Tieto milloin etälaitteet tarvitaan olisi kaikkien saatavilla jo lukuvuoden alkaessa. Kouluilla, jotka ovat aktiivisesti mukana etäopetuksessa laitteistot ja niiden käyttö on tuttua ja rutinoituneempaa. Näin ei ole esimerkiksi Rymättylän koulussa. Etälaitteiston huono tuntemus ja vähäinen käyttökokemus vaikeuttavat väistämättä opettajien mukautumista ja halua osallistua etävinkkausesityksiin tulevaisuudessa.

Etävinkkauksen jatkuessa ja laitteistojen tullessa tutuiksi vinkkaukset varmasti helpottuvat ja rutinoituvat tavallisen vinkkauksen kaltaiseksi. Ajan kanssa etävinkkaus muotoutuu vähitellen itsestään selväksi niin vinkkarille kuin kuulijoillekin. Tulevaisuuden haasteeksi jää etävinkkauksen ja tavallisen kirjavinkkauksen yhdistäminen. Vinkkari vinkkaa ja esiintyy luokalle koulussa. Samaan aikaan luokka on mukana etälaitteistojen avulla. Kirjavinkkaus reaaliajassa ja viihdyttä-

vä ohjelma laitteiden avulla sekä laitteiden hallinta samanaikaisesti jää projektin tulevaisuuteen.

Vinkkari on tavanomaisissa vinkkausesityksissä kuljettanut mukanaan kouluihin vinkattavien kirjojen lisäksi runsaasti esityksen jälkeen lainattavia teoksia. Vinkkari on kokenut, että lainaan menevät kirjat kertovat osaltaan esityksen onnistumisesta. Lukuinnostusta jää kuulijalle vielä varastoonkin jos kaikkia haluttuja kirjoja ei ole saatu heti lainaan. Kaikille kuulijoille on yleensä riittänyt lainattavaksi edes jotain. Vinkkari koki erityisen tärkeäksi kirjojen helpon saatavuuden. Vaikka vinkkari ei olisi läsnä vinkkaustilanteessa, lainattavien kirjojen olisi hyvä olla saatavilla vinkkausesitykseen osallistuvilla ryhmillä. Näin etävinkkaustilanteista jäisi mahdollisimman samankaltainen kokemus kuin tavanomaisesta kirjavinkkaustilanteesta. Kirjojen kuljettamista etävinkkausesityksiin ei testattu hankkeen aikana. Kirjojen kuljetus esityskohteisiin onnistuisi kaupungin sisäisen lähetin avulla, joka kulkee paikasta toiseen joka tapauksessa. Rymättylän koululla ongelma ei olisi niin suuri, koska saatavilla olevia kirjoja voisi tuoda esityksiin suoraan kirjastosta.

Etävinkkausesityksessä ilmeni ääniongelma PowerPoint virtuaalimatkalaukun äänimaailmassa. Etälaitteistot eivät jakaneet esitykseen liitettyjä ääniä. Esitykseen liitetyt animaatiot toimivat moitteettomasti. Hankkeen työryhmä oletti pitkään äänien kuuluvan yleisölle. Äänten puuttuminen oli suuri pettymys, koska äänimaailma koettiin esityksessä innostavaksi työryhmän kesken. Äänet rytmittivät koko PowerPoint esityksen. Äänten puuttumista ei pystytty ratkaisemaan hankkeen aikana.

8.3 Lehdistölle tiedottaminen

Etävinkkaushankkeen lopuksi paikalliselle lehdistölle järjestettiin mahdollisuus tutustua uuteen etävinkkaukseen. Lehdistö kutsuttiin katsomaan ja kokemaan etävinkkausta Karvetin koululle toukokuussa 2010. Lehdistölle lähetettiin sähköpostitse kaksi tiedotetta ennen etävinkkauksen virallista julkistamispäivää. Lähetetyt tiedotteet ovat liitteenä. Etävinkkaushankkeen julkistamistilaisuuteen kutsuttiin Turku TV, ja paikallislehdistä Turun Sanomat, Rannikkoseutu, Vakka-Suomen Sanomat, Kaupunki uutiset ja Aamuset.

Lehdistötilaisuus

Julkistamistilaisuuteen Karvetin koululla osallistuivat paikallislehdistä Rannikkoseudun ja Vakka-Suomen sanomien toimittajat. Molemmat toimittajat tekivät etävinkkaushankkeesta lehtijutut. Lehtijutut on liitteenä. Karvetin koulun 2A ja 2B luokan oppilaat opettajineen osallistuivat yleisön ominaisuudessa julkistamistilaisuuteen. Oppilaita julkistamistilaisuudessa oli 14 tyttöä ja 12 poikaa, yhteensä 26 oppilasta. Kirjastosta tilaisuudessa oli mukana kirjastotoimenjohtaja ja tutkija. IT-suunnittelija Mattila käytti etälaitteita tilaisuuden ajan Karvetin koulussa. Julkistamistilaisuudessa kirjavinkkari esiintyi kirjastossa. Kirjastossa ei ollut yleisöä. Etävinkkausesitys kesti 15 minuuttia. Etävinkkausesityksenä käytettiin samaa pohjaa, virtuaalimatkalaukkaa, joka kehitettiin viimeiseen varsinaiseen etävinkkausesitykseen. Tilaisuudessa käytettiin hieman muokattua esitystä, johon esitystilanteiden testaukset päättyivät Rymättylän ja Velkuan koulujen kanssa. Esityksen jälkeen oppilaat ja toimittajat saivat esittää kysymyksiä vinkkarille. Oppilaille oli järjestetty julkistamistilaisuuteen lainausmahdollisuus vinkkausta kirjoista. Etävinkkaushanke sai runsaasti kiitosta ja positiivista palautetta esityksen jälkeen. Karvetin koulun oppilaat ja opettajat olivat innostuneita etävinkkausesityksestä. Opettajat toivoivat etävinkkausta koululle useammin ja mahdollisuutta saada myös tietokirjallisuuden vinkkausta.

Etävinkkauksen julkistamistilaisuuden lehtiartikkelit säilytetään Turun AMK:n Lemminkäisenkadun kirjastossa yhdessä tämän opinnäytteen kanssa.

Julkistamistilaisuudessa vinkatut kirjat ovat liitteessä.

8.4 Hankkeen viimeisin etävinkkausesitys

Etävinkkausesitys kehittyi lopulliseen muotoonsa useiden etävinkkaustilanteiden testaamisen ja muokkaamisen avulla. Reaaliaikaiset testaukset oppilasryhmien kanssa olivat erittäin merkittävässä asemassa. Kerätyistä palautteista saadut arvokkaat huomiot tarkensivat lopullista esitystä. Valmis etävinkkausesitys kesti kokonaisuudessaan noin 15 minuuttia. Esityksen alkuperäisestä esityksajasta putosi pois kaksi kolmasosaa. Koko toimenpide keskusteluyhteyksien avaamisesta loppukiitoksiin kesti noin 25 minuuttia. Tässä ajassa oppilaat ja opettajat ehtivät esittää vinkkarille kysymyksiä ja esityksen lopussa jäi aikaa vielä yleiselle keskustelulle oppilaiden kanssa. Vinkkari kertoi ryhmille lopulta viidestä lastenkirjasta. Vinkkarin kertoman esityksen aikana ryhmät näkivät PowerPoint esityksen johon oli liitetty kuvia vinkatuista kirjoista.

Paras tulos hankkeessa saavutettiin vinkkarin ja kahden ryhmän kanssa. Toinen ryhmä oli Rymättylän koulussa ja toinen ryhmä Velkuan koulussa. Etävinkkausesityksen aikana paras laadullinen äänentoisto saavutettiin pitämällä luokkien mikrofonit kiinni vinkkarin puhuessa. Keskusteluyhteydet avattiin vinkkarin puheen jälkeen. Suurempia ryhmämääriä ei hankkeen aikana testattu. Yleisesti voidaan todeta, jos etävinkkaus tavoittaa aktiivisen käyttöasteen ja pysyy yhtenä vinkkarin työkaluista, suuremmat osallistujamäärät voivat hyvinkin olla mahdollisia. Osallistuvien ryhmien on hyvä olla tottuneita etäpohjajsten työympäristöjen käyttöön. Huomio kiinnittyy silloin tarkoitettuun asiaan eikä herpaannu esitettävästä asiasta ulkoisiin puitteisiin.

8.5 Kokemukset

Etävinkkaushanke onnistui hyvin ja odotusten mukaisesti. Hankkeen suurin tavoite oli kehittää toimiva etävinkkauksen perusmalli käytettäväksi Naantalın kaupunginkirjastossa vinkkarin yhtenä työkaluna. Kirjaston ja koulujen välistä yhteistyötä oli tarkoitus laajentaa ja monipuolistaa. Hankkeelle asetetut tavoitteet täyttyivät. Perusmalli toimivalle etävinkkaukselle saatiin kehitettyä. Etävinkkauksen suurempi tarjonta ja sen tuomat tulokset esimerkiksi ajansäästön suhteen näkyvät vasta tulevaisuudessa. Vinkkaustilastot lainattujen kirjojen suhteen näkyvät niinkään vasta suuremman etävinkkauksen käytön myötä. Yleisesti kokemukset hankkeesta ovat olleet hyviä. Hankkeesta saatiin uutta tietoa etätekniikan käyttömahdollisuuksista. Kirjavinkkauksen laadun koettiin monipuolistuneen. Asiakasryhmille on tarjolla vaihtoehtoja. Hankkeen aikana tehdyt havainnot ja kerätyt tiedot hyödyntävät yleisellä tasolla jatkosuunnitelmia Naantalın kaupunginkirjaston etävinkkauksessa tai tiedonhaunopetuksen tulevia etäsuunnitelmia. Ryhmien käyttäytymisestä tehdyt havainnot ja ryhmiltä saadut palautteet voi siirtää tarvittaessa tutkimustuloksina melko suoraan vastaaviin Naantalın kaupunginkirjaston etäkehitystyön jatkosuunnitelmiin.

8.6 Hankkeen jatkosuunnitelmat

Etävinkkaushanketta on tarkoitus kehittää edelleen. Etävinkkaustilanteita on tarkoitus visualisoida nykyistä tilannetta enemmän. Tarkoitus on myös lisätä etävinkkaustilanteiden vuorovaikutteisuutta. Etävinkkauslaitteiden avulla pyritään lisäämään kirjavinkkausten määrää nykyisestä. Etävinkkausta on ajateltu käytettävän myös sellaisissa tilanteissa, joissa vinkkari antaa kirjavinkkausta luokalle koulussa tai kirjastossa. Samaan aikaan etälaitteiden avulla vinkataan muissa kouluissa oleviin luokkiin. Näin yksi vinkkaus saadaan järjestettyä yhä useammalle luokalle yhtä aikaa. Yhtenä vaihtoehtona etävinkkaukselle tai sen rinnalle on pohdittu tiedonhaunopetuksen siirtämistä etämuotoon ainakin kau-

kaisempien koulujen kohdalla. Kirjastopalvelujen laatu ja saatavuus paranee huomattavasti mahdollisen toteutuksen myötä.

Vinkkausten tallentaminen jälkeen päin katsottavaksi on myös esiintynyt työryhmän keskusteluissa. Ainakin PowerPoint esityksen ja vinkkarin puheen tallentaminen esitykseksi on koettu mahdolliseksi. Esityksiä voisi ladata esimerkiksi kirjaston facebook-sivuille laajemman yleisön saataville. Sitä kautta koulut ja mahdollisesti päiväkotiryhmät voisivat aina halutessaan kuunnella kirjavinkkausesitystä. Etävinkkauksen aktiivisen käytön myötä esitettävän materiaalin määrä moninkertaistuisi nopeasti.

8.7 Hankkeen yleinen hyödynnettävyys

Tulevaisuudessa etävinkkauslaitteita voidaan hyödyntää monenlaisissa eri tilanteissa. Esimerkiksi satutunteja, kirjallisuuspiirejä tai luentoja voidaan välittää kirjastosta ja koulusta toiseen. Kaupungin reuna-alueilla asuvat kirjastojen tapahtumista kiinnostuneet voisivat osallistua etänä toteutettaviin lähikirjastojen tapahtumiin. Myös Naantalin kaupunginkirjaston työpaikkakokoukset voitaisiin järjestää etänä, ilman aikaa vievää matkustusta. Tiedonhaunopetuksen siirtäminen etämuotoon on esiintynyt keskusteluissa mahdollisena toimintamuotona tulevaisuudessa. Ennestään tutuista työympäristöistä saataisiin suurempi hyöty kun kukin osallistuja on entuudestaan tutussa ympäristössä. Tämä koskee niin kirjastoammattilaisia kuin koulujen oppilasryhmiäkin. Etälaitteistot mahdollistavat ulkopuolisten vierailijoiden, esimerkiksi muiden kirjavinkkarien tai satutätien ja -setien osallistumisen miltei mihin tahansa tapahtumaan. Etälaitteistot parantavat yleisellä tasolla kirjastopalvelujen laatua ja tavoitettavuutta.

Yksinkertaisimmillaan kuka tahansa voi järjestää esityksen, puheen tai vaikka konsertin mistä tahansa pelkästään tietokeiden ja web-kameroiden avulla. Koneisiin tarvitaan vain toimiva kamera ja suhteellisen nopea Internet-yhteys. Näin ajateltuna virtuaalisella maailmalla on miltei rajattomat mahdollisuudet viihdyttää, esittää, kyseenalaistaa tai yksinkertaisesti vain tiedottaa asioista eteenpäin yhä useamman ihmisen saataville.

9 POHDINTA

Etävinkkaushankkeelle asetetut tavoitteet täyttyivät odotusten mukaisesti. Toimiva malli etävinkkaukselle saatiin kehitettyä. Naantalın kaupunginkirjastoon syntyi uusi kirjastopalvelu. Tavoiteltu lisääntyminen kirjaston ja koulujen välisessä yhteistyössä tapahtui jopa odotettua paremmin. Hankkeen aikaisen yhteistyön aktiivisuus ei ole mahdollista kirjaston ja koulun normaaliarjessa. Hankkeen aikana saavutettiin kuitenkin eräänlainen tuttuus eri sidosryhmien välille, josta on melko varmasti hyötyä kaikille osapuolille. Etävinkkausesitysten myötä uusi kirjastopalvelu tuli tutuksi oikeille kohderyhmille.

Koska aiempaa vastaavaa hanketta ei ole tehty, kaikki saavutetut tulokset ovat uusia. Hankkeesta saatiin kerätyksi runsaasti käyttökelpoista tietoa, joka on hyödynnettävissä tarpeen vaatiessa. Sellaisenaan saavutetut tulokset toimivat Naantalın kaupunginkirjastossa. Yleispätevää etävinkkausmallia ei voida sanoa kehittyneen, joskaan se ei kuulunut hankkeen tavoitteisiin. Tämän tyyppiset projektit ovat aina tapauskohtaisia ja tietyille tarpeille kohdennettuja. Seuraaviin vastaaviin hankkeisiin voisi parantaa ryhmädynamiikkaa. Työryhmälle voisi määritellä tarkemmat rajat ja työnkuvat. Myös muiden sidosryhmien hankkeeseen käytettävissä olevat resurssit olisi hyvä olla paremmin tiedossa.

Etävinkkauksesta kehitettiin hankkeen aikana hyvin toimiva malli. Mallia on kuitenkin hyvä edelleen kehittää ja visualisoida entisestään. Etälaitteiston aiheuttama kuilu vinkkarin ja yleisön välillä olisi hyvä kaventua ja lopulta haipua huomattomasti. Jotta etävinkkaus kestää aikaa, jaksaa viihdyttää ja innostaa kohderyhmiä sen on tarve uusiutua jatkuvasti. Eihän kukaan jaksaa samaa elokuvaakaan katsoa loputtomasti. Virtuaalitekniikka kuitenkin mahdollistaa miltei rajattomat mahdollisuudet alkuperäisen mallin muokkaukseen. Myös vinkkauksen pääkohtien, kirjojen, maailma on huikea. Vain mielikuviutus on rajana uutta

kehittäessä. Etälaitteilla saadaan toimimaan yhtä lailla teema- kuin toiminnallisetkin kirjavinkkaukset. Jos tulevaisuudessa riittää resursseja, kirjaston ja koulujen yhteistyötä voisi kehittää esimerkiksi teemavinkkauksilla. Koulun opiskelu-aiheisiin voitaisiin liittää tietokirjallisuuden vinkkausta kirjastosta. Kirjaston koelmat pääsisivät paremmin esille ja todelliseen hyötykäyttöön. Näin paperille ajatuksia maalautuneena etävinkkauksen kehityskaari voisi olla miltei loputon.

Kehitystutkimuksena opinnäyte oli erittäin hankala. Jo pelkästään hankkeen pitkä kesto ajaa opinnäytettä ulos raameistaan. Muistiinpanoja, tietoa ja materiaalia kertyi uskomattoman paljon. Myös objektiivisuuden säilyttäminen opinnäytetyötä ja hanketta kohtaan osoittautui ajoittain todella hankalaksi. Vaikka kaikesta oli miltei runsauden pula, tuntuma että mitään ei tapahdu tai edistystä ei juurikaan synny oli läsnä. Tämä ei tietysti pidä paikkaansa. Jokaista tuolinkorkeudensäättöä tai kirjapinolle oikean paikan etsintää ei yksinkertaisesti voi kirjata auki. Yhtä lailla hankkeen kannalta merkittäviä ovat esimerkiksi mainoskampanjan ja lehdistötiedotteen muokkaaminen, vaikka niistäkään ei opinnäytetyössä ole mainintaa. Hankkeen aikana kaikkea ei mieltänyt itse hankkeeseen kuuluvaksi. Kaikki pienetkin seikat aina pöytälamppun siirtämisestä kuvanlaadun kohentamisen toimenpiteenä, virtuaalimatkalaukun väri- ja äänimaailmaan ovat osaltaan vaikuttaneet tutkimukseen.

Ongelmalliseksi tutkimukseen osallistumisen teki se, että ei itse kuulu kiinteästi kirjaston henkilökuntaan. Vaikka on työryhmän jäsen ja siinä tasavertainen kollega, muiden sidosryhmien silmissä on silti helposti ulkopuolinen. Ottaa aikansa, ennen kuin päästään samalle tasolle muiden kanssa kiinteän työryhmän ulkopuolella. Aktiivinen yhteydenpito sidosryhmiin ja kestävyys vievät lopulta voiton.

Erittäin aktiivisena osana kehitystyötä on liian lähellä nähdäkseen metsää puilta. Vaatii melkoisen ajan päästä irti hankkeesta ja palauttaa luonnollinen, neutraali ote hankkeeseen. Yhtä hyvä suunnittelu ja toteutus voisi kulkeutua hankkeesta myös opinnäytetyöhön.

LÄHTEET

Alameri-Sajama, R. (toim.) 2007. Nuortenkirjastotyön käsikirja. Helsinki; BTJ Finland Oy.

Anttila, P. 2001. Se on projekti – vai onko?. Hamina; Akatiimi.

Eskola, J & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere; Osuuskunta Vastapaino.

Heinonen, A. 2011. Kirjastokasvatusta ja mediakasvatusta – katsaus kirjaston ja koulun yhteistyöhön. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huhtala, L.; Grün, K.; Loivamaa, I. & Laukka, M. (toim.) 2003. Pieni suuri maailma Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki; Tammi.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä; Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Matikainen, J. 2001. Vuorovaikutus verkossa. Helsinki; Palmenia-kustannus.

Mäkelä, M. 1996. Sanajalkaseikkailu. Helsinki; BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Mäkelä, M. 2003. Kirjavinkkarikirja. Helsinki; BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Mäkelä, M. 2011. Vinkataan kirja kaverille. Espoo; Cultura Oy.

Ruuska, K. 2005. Pidä projekti hallinnassa; suunnittelu, menetelmät, vuorovaikutus. 5., uudistettu painos. Helsinki; Talentum Media Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki; Tammi.

Virkki, P. & Somerniemi, A. 2002. Projektityö kehittämisen moottori. 4.-7. Painos. Helsinki; Edita Publishing Oy.

Etävinkkausesityksissä käytetyt kirjat

Ryhmättestaukset; 10 lastenkirjaa:

Perttula, Pirkko-Liisa: Kummitusperhe Kammoset

Mooney, Bel ja Chamberlain, Margaret: En varmasti sano kyllä!

Colfer, Eoin: Legenda pottu-Mäkisestä

Dahl, Roald: Taikasormi

Dahl, Roald: Nilviöt

Houghton Eric: Roosa ja ryövärit

Kiehelä, Seija: Sofia ja karhunkynsi

Simon, Francesca: Häijy-Henri pistää hösseliksi

Olczak, Martin ja Sandler, Anna: Megajätkä – Suuri salaisuus

Anderson, Scoular: Kuminaama-Kalle

Anderson, Scoular: Mahtijoukkue Marsista

Dahl, Roald: Annok iplik

Saarinen, Teemu: Pelle ja Palle

Ritchie, Alison ja Newsham, Ian: Kaamea kampa

Peltoniemi, Sari: Kerppu ja tyttö

Ryhmättestaus; PowerPoint. 5 teosta.

Kuhn, Camilla: Miten herra Yrmäs Korttelikyylääjä joutui kauhukääkkien kaksintaisteluun ja maailma melkein muuttui ruusunpunaiseksi

Parvela, Timo: Maukka ja Väykkä

Layton, Neal: Mammuttikoulu

Nilsson, Ulf ja Brogger, Lilian: Popcorn ja Rapsu rakkaudesta sekaisin

Pilkey, Dav: Kapteeni Kalsari seikkailee

Julkistamistilaisuus; PowerPoint. 5 teosta.

Dahl, Roald: Nilviöt

Dahl, Roald: Annok iplik

Saarinen, Teemu: Pelle ja Palle

Anderson, Scoular: Mahtijoukkue Marsista

Ritchie, Alison ja Newsham, Ian: Kaamea kampa

Lehdistötiedote

NAANTALIN KAUPUNKI

1

TIEDOTE 28.4.2011

Naantalissa innostetaan lukemaan etävinkkauksella

Etävinkkaus on uusi kirjastopalvelu, jota Naantalin kaupunginkirjasto on kokeillut Suomessa ensimmäisenä. Etävinkkauksessa luokka on koulussa ja kirjavinkkari kirjastossa, mutta he kohtaavat reaaliajassa virtuaalitekniikan välityksellä.

Etävinkkaushanke pyörähti käyntiin syksyllä 2010 opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella. Hankkeen tarkoituksena on kehittää ja monipuolistaa kirjaston ja koulujen välistä yhteistyötä. Sillä luodaan vuorovaikutteisuutta virtuaalisessa toimintaympäristössä. Etävinkkaus säästää aikaa ja ympäristöä ja on kustannustehokas.

Olette tervetulleita katsomaan etävinkkausta Karvetin koululle **torstaina 5.5.2011 kello 10**. Tilaisuuden arvioitu kesto kokonaisuudessaan on noin puoli tuntia, jonka jälkeen pääkirjastossa on kahvitus etävinkkauksen merkeissä.

Mitä on kirjavinkkaus?

Kirjavinkkaus (bokprat, booktalk) on lukemaan houkuttamista, jossa kirjavinkkari kertoo kuulijoille koukuttavasti kirjan sisällöstä paljastamatta kuitenkaan liikaa.

Käyntiosoitteet:

Naantalin kaupunginkirjasto
Tullikatu 11, 2.krs
21100 Naantali

Karvetin koulu
Teräskatu 2a
21110 Naantali

Lisätietoja:

Tekninen toteutus IT-suunnittelija Markus Mattila 050 3390542
Kirjavinkkari, kirjastovirkailija Päivi Luoma-Keturi 02 4345311
Kirjastovirkailija Heli Kääriäinen-Färm 02 4345311
Sähköposti: etunimi.sukunimi(at)naantali.fi

Naantalin kaupunginkirjasto
Tullikatu 11
21101 NAANTALI

Puh. 02 4345 311

Sähköposti
etunimi.sukunimi@naantali.fi

Etävinkkausmainos

 <p>ETÄVINKKAUS ALKAA!</p>	
<p>Keskiviikko 6. Lokakuuta 2010 kello 10-11</p>	<p>Tervehdys Rymättylän ja Velkuan koulujen kakkosluokan oppilaat sekä kaikki opettajat!</p>
<p>Etävinkkausta ei ole kirjastossa ennen kokeiltu, joten kuulijatkin ovat osaltaan pieniä testaaajia toiminnan alkuvaiheessa.</p> <p>Kirjastosta toivoisimmekin, että vinkkaushetken loputtua kuulijat voisivat täyttää pienen palautelomakkeen, jonka avulla tulevia etävinkkauksia voitaisiin mahdollisesti kehittää niin teknisen toteutuksen kuin tunnelman luomisenkin osalta.</p> <p>Palautelomakkeet voi lähettää esimerkiksi kirjaston kautta Naantalin pääkirjastolle. Palautelomakkeen voi kopioida, leikata kahtia ja jakaa oppilaille.</p> <p>Pienikin palaute tai mielipide on erittäin tervetullutta!</p> <p>Kiitos avustanne!</p> <p>Iloisia kuunteluhetkiä!</p>	<p>Naantalin kaupunginkirjasto testaa kirjavinkkausta internetin välityksellä ensimmäisen kerran!</p> <p>Etävinkkauksessa kirjavinkkari on läsnä kuulijoilleen verkon välityksellä. Kuulijat näkevät vinkkarista pienen kuvan sekä hänen esittämänsä kuvamateriaalia valkokankaalla tai taululla. Äänet tulevat kaluttimista ja vinkkarille voi esittää kysymyksiä lähetyksen kuluessa.</p> <p>Jokaisella koululla on IT-opettaja, joka pystyy auttamaan esimerkiksi yhteydenotossa vinkkariin, mikäli sattuisi ilmaantumaan teknisiä ongelmia. Laitteistojen käytön ollessa vasta aluillaan, saattaa myös esityksessä olla vielä pieniä teknisiä puutteita esimerkiksi valaistuksen tai äänen laadun suhteen.</p> <p>Tilanne on myös vinkkarille uusi, koska hän ei ole välittömässä kontaktissa kuulijoihinsa.</p>

Kyselylomakemalli

Valitse mieleisesi vaihtoehto.

Oletko aiemmin ollut kirjavinkkauksessa?	Kyllä	Ei
Piditkö etävinkkauksesta?	Kyllä	Ei
Osallistuisitko mielelläsi etävinkkaukseen uudestaan?	Kyllä	Ei
Kuulitko hyvin? Oliko ääni selkeä ja kuuluva?	Kyllä	Ei
Näitkö kuvan hyvin? Oliko kuva hyvä?	Kyllä	Ei
Jäikö jokin tarina erityisesti mieleesi?	Kyllä	Ei
Saitko haluamasi kirjan lainaksi?	Kyllä	Ei
Kysyitkö kirjoista kirjavinkkarilta?	Kyllä	Ei

Haluaisitko kertoa jotain muuta kirjavinkkauksesta? Onko sinulla toiveita kirjavinkkarille kirjoista tai kuunteluhetkestä? Voit kirjoittaa tähän niin paljon kuin jaksat!

Valitse mieleisesi vaihtoehto.

Oletko aiemmin ollut kirjavinkkauksessa?	Kyllä	Ei
Piditkö etävinkkauksesta?	Kyllä	Ei
Osallistuisitko mielelläsi etävinkkaukseen uudestaan?	Kyllä	Ei
Kuulitko hyvin? Oliko ääni selkeä ja kuuluva?	Kyllä	Ei
Näitkö kuvan hyvin? Oliko kuva hyvä?	Kyllä	Ei
Jäikö jokin tarina erityisesti mieleesi?	Kyllä	Ei
Saitko haluamasi kirjan lainaksi?	Kyllä	Ei
Kysyitkö kirjoista kirjavinkkarilta?	Kyllä	Ei

Haluaisitko kertoa jotain muuta kirjavinkkauksesta? Onko sinulla toiveita kirjavinkkarille kirjoista tai kuunteluhetkestä? Voit kirjoittaa tähän niin paljon kuin jaksat!

Kyselylomakemalli 2

Valitse mieleisesi vaihtoehto.

Etävinkkaus helmikuu 2010

Oletko aiemmin ollut kirjavinkkauksessa?	Kyllä	Ei
Oletko aiemmin ollut etävinkkauksessa?	Kyllä	Ei
Piditkö etävinkkauksesta?	Kyllä	Ei
Osallistuisitko mielelläsi etävinkkaukseen uudestaan?	Kyllä	Ei
Kumpi oli mukavampi?	Etävinkkaus	Tavallinen
Miksi toinen oli mukavampi?		

Kuulitko kaikki hyvin?	Kyllä	Ei
Oliko ääni selkeä ja kuuluva?	Kyllä	Ei
Näitkö kuvan hyvin?	Kyllä	Ei
Oliko kuva hyvä?	Kyllä	Ei

Piditkö kuvaesityksestä?	Kyllä	Ei
Jäikö jokin tarina erityisesti mieleesi?	Kyllä	Ei
Miksi tarina jäi mieleesi?		

Haluaisitko kertoa jotain muuta etäkirjavinkkauksesta? Voit kirjoittaa tähän niin paljon kuin jaksat!

Mikä oli erityisen kivaa etävinkkauksessa?

Onko sinulla toiveita kirjavinkkarille kirjoista tai kuunteluhetkestä?

KIITOS VASTAUKSESTASI!